

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Eva Krejčíčková

Druhá světová válka v obci Stará Bělá

Olomouc 2018

vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala
samostatněs použitím uvedené literatury a pramenů.*

.....

*Chtěla bych poděkovat Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D.
za vedení mé bakalářské práce, odborný dohled,
trpělivost a cenné rady, které mi pomohly práci zkompletovat.*

Anotace

Bakalářská práce se zabývá druhou světovou válkou v obci Stará Bělá. V práci je popsán průběh války v obci Stará Bělá, v obci Polanka nad Odrou a následně tyto dvě obce porovnává. Nechybí ani aplikace daného tématu v didaktice dějepisu. Práce popisuje postavení dějepisu v rámci Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy.

Klíčová slova

druhá světová válka, Stará Bělá, didaktika, dějepis, RVP

Anotation

Bachelor thesis deals with the Second World War in the village Stará Bělá. The thesis describes course of the war in the villages Stará Bělá and Polanka nad Odrou and compares these two villages. Next point is application of given thema in didactics of history. The thesis describes standing oh history in the Framework Education Programme for Elementary Education.

Keywords

The Second World War, Stará Bělá, didactics, history, RVP

Obsah

Seznam zkratk	1
Úvod	2
1 Průběh druhé světové války v obci Stará Bělá	4
1.1 Formování státní hranice	4
1.2 Politická a hospodářská situace v obci	6
1.3 Kulturní činnost v obci	10
2 Odbojová činnost občanů Staré Bělé	12
2.1 Diverzní skupina Karla Břenka	12
2.2 Obrana Národa	15
2.3 MUDr. Břetislav Lyčka	16
3 Výpovědi pamětníků	17
3.1 Eliška a Václav Krejčíčkovi	17
3.2 Věra Čánová	19
3.3 Ludmila Šindelová	21
3.4 Zdeněk Prausek	22
3.5 Marie Hudcová	23
4 Porovnání průběhu války v Polance nad Odrou a Staré Bělé	25
4.1 Průběh války v Polance nad Odrou	25
4.2 Porovnání Polanky nad Odrou a Staré Bělé	28
5 Metodická část	30
5.1 Rámcové vzdělávací programy	30
5.1.1 Školní vzdělávací program	30
5.1.2 Člověk a společnost	31
5.2 Didaktika dějepisu	33
5.2.1 Principy didaktiky dějin 20. století	33
5.2.1.1 Stanovení historické důležitosti a vhodnosti tématu	33
5.2.1.2 Stanovení rovnováhy mezi konkrétním a obecným	34
5.2.1.3 Stanovení rovnováhy mezi vertikální a horizontální perspektivou	34
5.2.2 Druhá světová válka v RVP	34

5.2.3	Druhá světová válka ve výuce.....	35
5.2.3.1	Pracovní list.....	35
5.2.3.2	Metoda vícesměrné komunikace.....	36
5.2.3.3	Beseda s pamětníky.....	36
5.2.3.4	Metoda orální historie.....	37
	Závěr.....	39
	Archivní prameny.....	40
	Literatura.....	42
	Internetové zdroje.....	42
	Obrazové přílohy.....	44
	Textové přílohy.....	49

Seznam zkratek

DTJ – dělnická tělovýchovná jednota

MŠMT – ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

RVP – Rámcový vzdělávací program

SA – Sturmabteilung – úderné oddíly

SS – Schutzstaffe – ochranný oddíl

ŠVP – školní vzdělávací program

Úvod

Obec Stará Bělá je v současnosti městským obvodem statutárního města Ostravy, který leží přibližně 10 kilometrů od centra města. Obec dostala jméno podle potoka Starce, který Starou Bělou protéká, a který se dříve jmenoval Bělá. Spojením slov Starec a Bělá vzešla Stará Bělá. Z počátku Druhé světové války byla Stará Bělá samostatnou obcí. K přičlenění k Ostravě došlo až 1. července 1941, kdy přišla o svou samosprávnost.¹

Noc z 29. na 30. září 1938 rozhodla o osudu Československé republiky na dalších sedm let. Došlo k podepsání mnichovské dohody, která umožnila německé armádě zabrat území československého pohraničí. Díky tomuto aktu se do Staré Bělé přesunulo několik desítek rodin, prchajících před německým režimem. Vytvořily se nové hranice, přirozenou hranicí se stala řeka Odra, a tak se Stará Bělá stala hraniční obcí Československé republiky, později Protektorátu Čechy a Morava.²

Tato práce má za úkol přiblížit průběh války ve Staré Bělé. Tištěná publikace k danému tématu bohužel nebyla vydána, proto jsem vycházela nejen z archivních pramenů, ale také jsem navštívila šest pamětníků války, kteří se se mnou podělili o své vzpomínky, které mnohdy nebyly příjemné. Souhrn událostí Druhé světové války ve Staré Bělé sepsal Petr Sýkora v roce 1960 k příležitosti 15. výročí osvobození obce sovětskou armádou. Tento souhrn nalezneme v archivu města Ostravy v inventáři Místního národního výboru jako přílohu ke kronice obce.

Práce dále porovnává průběh války ve Staré Bělé a v Polance nad Odrou. Polanka nad Odrou je nyní také městským obvodem statutárního města Ostravy a sousedí se Starou Bělou. Za Druhé světové války se také stala hraniční obcí, ovšem na straně Německé říše. Průběh války byl, po jejím skončení, zapsán do obecní kroniky Josefem Kavalou, tehdejší kronikářem. Tímto tématem se také zabývá Mgr. Jaroslav Král, bývalý ředitel základní školy a bývalý kronikář obce. Mgr. Jaroslav Král je rovněž synovec nadporučíka Jiřího Krále, stíhače československého odboje ve Francii. Mgr. Jaroslava Krále jsem také navštívila a poskytl mi materiály k tématu. Podělil se se mnou také o své velmi emotivní vzpomínky na válku.

Práce obsahuje i metodickou část, která aplikuje dané téma do didaktiky dějepisu. Základem současné didaktiky jsou rámcové vzdělávací programy,³ které tvoří obecně závazný

¹ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora

² GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a*, Praha 2006, s. 9

³ dále jen RVP

rámec pro tvorbu vzdělávacích programů všech úrovní vzdělávání. V RVP pro základní školy nalezneme dějepis v části C oddílu s názvem Člověk a společnost, kde se nachází společně s Výchovou k občanství.

Téma Druhá světová válka nalezneme v RVP v kategorii Moderní doba. Na základě RVP vydává ředitel školy či vzdělávací instituce Školní vzdělávací program. Pro výuku dějepisů základní školy vyhražují 1 – 2 hodiny týdně. Druhá světová válka se vyučuje v 9. ročníku.

1 Průběh druhé světové války v obci Stará Bělá

Dne 10. října 1938 došlo k připojení sousední Polanky nad Odrou k Německé říši.⁴ Stalo se tak na základě Mnichovské dohody uzavřené v noci z 29. na 30. září 1938⁵ Německem, Velkou Británií, Francií a Itálií. Německu byla podstoupena oblast československého pohraničí. Z okupovaného území se přistěhovalo k 21. říjnu 1938 38 rodin se 76 rodinnými příslušníky⁶. Dále se do obce přistěhovalo 12 příslušníků finanční stráže a 10 četníků⁷. Tímto se ovšem počet příchozích občanů z okupovaného území nezastavil.

Ke dni 26. listopadu 1938 se v obci Stará Bělá nacházelo 84 rodin s 210 rodinnými příslušníky⁸. Stěhování uprchlíků, kromě zaměstnanců zde přidělených, do pohraničních okresů, hlavního města Prahy a do zemského města Brno, zakazovalo nařízení zemského úřadu v Brně ze dne 31. října 1938.⁹

Počet rodin uprchlých z pohraničí klesl ke dni 25. února 1939 na 130 rodin.¹⁰ K 30. březnu 1939 počet opět vzrostl na 200 rodin¹¹ a k 26. únoru 1940 počet uprchlých rodin ve Staré Bělé opět klesl na 76 rodin.¹²

1.1 Formování státní hranice

Po zabrání tohoto území byly vytyčeny nové hranice. Stará Bělá se tak stala hraniční obcí Československé republiky, přičemž touto hranicí se stala řeka Odra. V oblasti okupovaného území se nacházely obecní i soukromé pozemky Starobělanů. Ve stejné situaci se nacházely i další okolní obce, například Výškovice. Dne 1. prosince 1938 zahájila Zemědělská rada v Brně šetření pozemkových problémů ve Staré Vsi, které bylo společné

⁴ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 120.

⁵ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*, Praha: Paseka, 2006, s. 9.

⁶ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce na přípis ze dne 21. října 1938*.

⁷ Tamtéž.

⁸ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce na přípis ze dne 26. listopadu 1938*.

⁹ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Stěhování uprchlíků do pohraničních okresů a do Prahy a Brna*.

¹⁰ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Odpověď starosty na dotaz ze dne 28. února 1939*.

¹¹ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Odpověď starosty k tamnímu přípisu ze dne 30. března 1939*.

¹² Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Odpověď I. náměstka starosty na přípis ze dne 12. února 1940*.

pro všechny obce s tímto problémem¹³. Výsledek tohoto šetření však daný archivní fond neobsahoval. Předpokládám však, že problém vyřešen nebyl, poněvadž 5. března 1939 zaslal starosta obce dopis Moravské zemědělské radě v Brně s dotazem ohledně hospodaření na těchto pozemcích. Odpověď na tento dopis se v daném archivním fondu opět nenacházel.¹⁴

Silnice spojující Starou Bělou a Polanku nad Odrou byla hlídána finanční stráží, která sídlila ve strážní budce, postavené 1938 na dvorku restaurace Na Honculi. Ta ovšem nesplňovala požadavky na provoz, protože její okna směřovala do dvora restaurace nikoliv na cestu spojující Starou Bělou a Polanku nad Odrou.¹⁵ Byla proto vystavěna nová strážní bouda (obr. 1), která finanční stráží zajišťovala plný výhled na hranici.¹⁶

Z počátku se třem ženatým příslušníkům finanční stráže nedostávalo ubytování.¹⁷ Příslušníci našli ubytování ve volných pokojích rodinných domů občanů Staré Bělé nebo v obecních bytech. Veškeré ubytovací potíže byly vyřešeny do 3. ledna 1939.¹⁸

Dne 26. ledna 1939 došlo k prozatímní smluvní úmluvě malého pohraničního styku mezi Československou republikou a Německou říší.¹⁹ Na základě této úmluvy bylo obyvatelům v pohraničí, žijícím v okruhu 15 kilometrů od hranic, umožněno překročení hranic po předložení propustek zvaných Durchlassschein, které vešly v platnost 8. února 1939.²⁰ Takovéto propustky byly vystavovány za poplatek 5 korun československých na konkrétní jméno a musely obsahovat fotografii držitele propustky.²¹ Dětem do 14 let byl přechod hranice povolen pouze v doprovodu dospělé osoby vlastníci propustky, ve které bylo dítě uvedeno.²²

Ve druhé polovině června došlo k definitivnímu stanovení státní hranice Protektorátu Čechy a Morava hraniční komisí, v tomto případě skupinou A, pod vedením Ing. Josefa Horáka. Stalo se tak na základě nařízení Ministerstva Vnitra číslo H-1121-17/5 ze dne 19.

¹³ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Nové šetření v důsledku změny hranic.*

¹⁴ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Dopis starosty obce Moravské zemědělské radě v Brně ze dne 5. března 1939.*

¹⁵ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *organisace provisorní celní a jiné pohraniční služby za demarkační čarou - stavba strážních budek a závor a opatření pro službu revisní.*

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Umístění úřadů finanční stráže a umístění zaměstnanců finanční stráže v obcích při nové demarkační čáře.*

¹⁸ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce na přepis ze dne 2. prosince 1938.*

¹⁹ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Prozatímní úprava pohraničního styku s Německem.*

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

května 1939.²³ Vykolíkovaní státní hranice ovšem nebylo jednoduché, protože obyvatelé hraničních obcí kolíky poškozovali nebo úplně odstranili.²⁴

1.2 Politická a hospodářská situace v obci

Dne 23. prosince 1938 došlo k rozpuštění Komunistické strany Československa i sekce komunistické internacionály z důvodu ohrožení veřejného zájmu.²⁵ Na základě tohoto opatření si Okresní úřad v Moravské Ostravě vyžádal seznam členů a náhradníků zvolených do obecního zastupitelstva za tuto stranu, taktéž seznam všech příslušníků strany zvolených do různých obecních komisí.²⁶ Za komunistickou stranu byli do zastupitelstva obce zvoleni: Kudělka Metoděj, Urbánek Václav a Karásek Stanislav, který byl zvolen jako náhradník bez funkce.²⁷ Všichni tři jmenovaní byli výměrem Okresního soudu dne 26. ledna 1939 odvoláni.²⁸

Dne 13. března 1939 zpozorovali občané Staré Bělé shromažďující se německé vojsko na nových hranicích za řekou Odrou. I přes ujistění policejního ředitelství v Ostravě, že se jedná jen o demonstraci síly proti Polsku, překročila německá armáda dne 14. března 1939 v 18 hodin státní hranici a postupovala dále k obci Stará Bělá. Pěší i motorové oddíly německé armády procházely Starou Bělou celou noc a dále směřovaly k Místku a Ostravě.²⁹

Dne 14. dubna došlo k zatčení starosty Staré Bělé Emanuela Šindela a na jeho místo byl dosazen jeho náměstek Josef Lyčka. Bývalý starosta Emanuel Šindel byl po měsíčním vězení propuštěn, ovšem v září byl opět zatčen a po zbytek války byl v několika koncentračních táborech. Po válce se ve zdraví vrátil zpět do Staré Bělé.³⁰

S příchodem německé armády se někteří občané Staré Bělé, jako například Josef Titzel, dr. Rudolf Martínek, Štěpán Skotnica a Bedřich Černín, začínají hlásit k německému

²³ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Vytyčování hranic Protektorátu Čechy a Morava*.

²⁴ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Vytyčování říšských hranic, poučení veřejnosti*.

²⁵ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 52, Všeobecná korespondence ve volebních záležitostech, *Rozpuštění komunistické strany Československa, opatření podle §10 zákona číslo 201/1933 Sb. z. a n.*

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 52, Všeobecná korespondence ve volebních záležitostech, *Odpověď starosty Staré Bělé na tamní přípis ze dne 30. prosince 1938*.

²⁸ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 52, Všeobecná korespondence ve volebních záležitostech, *Výměr Metoději Kudělkovi, Výměr Václavovi Urbánkovi, Výměr Stanislavovi Karáskovi*.

²⁹ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, *15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora*.

³⁰ Tamtéž.

původu. Okamžitě odhlašují své děti z české školy, přičemž žádali zřízení školy německé, která byla otevřena dne 1. září 1939 v budově hasičské zbrojnice.³¹

Ve veřejném životě se objevuje nové politické seskupení tzv. Národní souručenství. Stará Bělá se stala sídlem okresního výboru pro sedm venkovských obcí, spadajících do ostravského okresu. Nábor členů do tohoto seskupení se ve Staré Bělé konal dne 23. dubna 1939, kdy se do tohoto seskupení přihlásilo 840 mužů. V roce 1940 bylo 12 členů Národního souručenství uvězněno a 16 zabito.³²

Ani po vzniku Protektorátu Čechy a Morava nebyl zapomenut vznik samostatné Československé republiky. Presidium policejního ředitelství v Moravské Ostravě obdrželo informace o připravovaných demonstračních akcích, které měly upozornit na nelibost občanů ze zrušení státního svátku dne 28. října. Proto starostové ostravských obcí obdrželi dne 25. října 1939 důvěrný dopis, ve kterém byli důrazně vyzváni, aby těmto problémům všemožně zabránili.³³ I přes všechna varování v noci z 27. na 28. října 1939 vyvěsil třiatřicetiletý František Mutina československý prapor na nejvyšší místo ve Staré Bělé u vodní nádržky, ovšem ještě téhož dne kolem desáté hodiny sundalo prapor gestapo.³⁴

Dne 1. října 1939 došlo v Protektorátu Čechy a Morava k zavedení potravinových lístků. Přídělový systém se týkal základních surovin, jako másla a jedlých tuků, cukru, masa a masných výrobků, mléka, kávy, čaje a kávových náhražek, mouky a pečiva.³⁵

Podle výpovědí pamětníků měla většina obyvatelstva Staré Bělé pole a dobytek. Proto pro většinu obce platilo nařízení ohledně zemědělců – samoživitelů, které omezovalo výdej potravinových lístků pouze na suroviny, které zemědělci sami nevyráběli nebo na dobu, kdy jim tyto suroviny došly.³⁶ Další omezení na sebe nedalo dlouho čekat. Dne 15. prosince 1939 byl omezen prodej obuvi a textilu a dne 1. ledna 1940 vyšlo nařízení, které zakazovalo prodej kávy.³⁷ V srpnu 1940 proběhlo ve Staré Bělé sčítání obyvatelstva právě podle počtu vydaných potravinových lístků. Výsledek tohoto sčítání činí 3568 obyvatel.³⁸

V noci 24. července 1940 zmizely z obce Stará Bělá sochy Tomáše Garrigua Masaryka a Antonína Švehly. Místní římskokatolický farář Josef Stříž poslal policejnímu

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Opatření pro den 28. říjen 1939*.

³⁴ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, *15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora*.

³⁵ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*, Praha: Paseka, 2006, s. 237

³⁶ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*, Praha: Paseka, 2006, s. 238

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce Stará Bělá na tamní přepis ze dne 8. srpna 1940*.

ředitelství v Ostravě upozornění na tyto sochy a na mramorovou desku s nápisem „T. G. Masaryk zasloužil se o stát,“ umístěnou ve škole. Sochy po celý čas války byly ukrývány občany Staré Bělé na různých místech, ovšem mramorová deska musela být odvezena policejnímu ředitelství v Ostravě.³⁹

V květnu 1940 zasáhly celou oblast Poodří povodně. Díky tomu se dne 26. května naklonil železobetonový most přes řeku Odru, který dne 28. května strhl silný proud řeky. Na jeho místo nechali Němci postavit nový dřevěný most.⁴⁰

V říjnu 1940 předkládali všichni státní úředníci doklad o nežidovském původu, který se skládal ze 14 křestních listů předků a oddacího listu rodičů. Pro prokázání nežidovského původu bylo jedinci vystaveno potvrzení (obr 2 – 4).⁴¹

Dne 1. července 1941 proběhlo připojení Staré Bělé pod magistrát Moravské Ostravy pod názvem „Mährisch Ostrau – Altbiela. Správa obce přešla na starostu Moravské Ostravy Emila Beiera. Změna se dotkla také školy. Základní stupeň byl snížen z pěti postupových ročníků na čtyři, přičemž počet tříd byl z osmi snížen na tři, což vedlo k nárůstu žáků ve třídách. Německá škola se přestěhovala z hasičské budovy do budovy školy, a dále byl zaveden německý jazyk již v 1. třídě čtyřikrát týdně.⁴²

Dne 11. října 1941 došlo k rozpuštění České obce Sokolské a zabavení veškerého majetku této obce.⁴³ Dne 13. dubna, ve Velikonoční neděli, vtrhla policie do Sokolovny, kde zabavila veškeré písemnosti i peněžní hotovost a zapečetila tělocvičné náradí. Ze starobělských sokolů byli zatčeni Emil Ševčík a Pavel Rusek. Zastavení činnosti se týkalo také jednoty Orel, kterou perzekuce postihla 30. listopadu 1941.⁴⁴

V roce 1942 docházelo k odvodům mnoha dvacetiletých a jednadvacetiletých na nucené práce do Velkoněmecké říše. Těmto a mnoha dalším rodinám pomáhala v nouzi organizace Národní pomoc, která uplynulé tři roky války vyplatila potřebným rodinám okolo 30 000 korun.⁴⁵

³⁹ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora.

⁴⁰ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 138.

⁴¹ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora.

⁴² Tamtéž.

⁴³ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*, Praha: Paseka, 2006, s. 378.

⁴⁴ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora.

⁴⁵ Tamtéž.

V roce 1943 se opět zhoršila situace české školy ve Staré Bělé, která měla v tomto roce 224 žáků a pouze pět tříd. Žáci byli nuceni ke sběru papíru a železa, přičemž učitel, jehož třída nesplnila požadovanou normu 2 kg na žáka, hrozil odvod na nucené práce v Říši.⁴⁶

V roce 1944 začalo přibývat leteckých poplachů. Dne 29. srpna 1944 proletěla nad Ostravou letadla americké armády a shodila na Ostravu několik bomb, ovšem nejvíce byla bombardována oblast Vítkovic. Na svém pracovišti téhož dne zahynuli i občané Staré Bělé: Ludmila Bočková, Věra Nováčková a Marie Pazdírková. Pohřeb těchto tří žen se konal 1. září 1944.⁴⁷

Dne 17. června 1944 se konal pohřeb Květuše Holaňové, která ve věku 22 let dostala zápal plic při nucené práci v lese. Z pohřbu se stala manifestace občanů Staré Bělé proti německému režimu.⁴⁸

V lednu 1945 začali Němci ve Staré Bělé s přípravou na obranu Ostravy před sovětskou armádou. Dne 22. ledna 1945 započaly práce na protitankovém příkopu u Husova sboru, který měl být 6 metrů široký, 4 metry hluboký a 30 metrů dlouhý. Pod dozorem příslušníků SA zde pracovali obyvatelé Staré Bělé a horníci z dolu Hlubina.⁴⁹

Koncem ledna 1945 vedli Němci zástup sovětských zajatců do Krmelína, kteří byli přes noc drženi ve stodolách občanů Staré Bělé.⁵⁰

Také v tomto měsíci přišla do Staré Bělé skupina sovětských vojáků, která uprchla ze zajateckého tábora v Heidelbergu. Dva z nich zůstali na statku Bohumila Kokše, jehož manželka Marie Kokšová jim poskytla oblečení a dala jim jídlo. Uvědomovala si ovšem, jakého nebezpečí svou rodinu vystavuje, proto vojákům ukázala nejbližší cestu k postupující sovětské armádě. Vojáci byli velmi vyčerpaní, proto svůj odchod ze statku pouze předstírali a schovali se do stodoly. Pan Bohumil Kokeš je po třech dnech našel a domluvil se se sousedy na společné pomoci těmto vojákům. V průběhu osvobozeneckých bojů vzrostla možnost odhalení Sovětů. Proto byli přemístěni do předem uzpůsobené studny, kde jim Starobělané nosili jídlo, a ve které přečkali zbytek války.⁵¹

V dubnu 1945 postoupila fronta k hranici Staré Bělé a granáty obou armád zasáhly několik domů. Občané Staré Bělé se chodili dívat na návrší Majerovec⁵² jak boje pokračují. Neděli 29. dubna 1945 trávili už všichni občané Staré Bělé ve sklepích či krytech, protože

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Místní část pojmenovaná podle příslušníka armády, který se chlubil válečnými úspěchy, proto jej místní lidé začali oslovovat majore. Od toho pojmenování Majorovec, dnes překlenuť Majerovec.

Starou Bělou procházela stahující se německá armáda, kterou doprovázela palba sovětské armády. Zasaženo bylo několik domů.⁵³

V noci z 29. na 30. dubna překročila sovětská armáda brod řeky Odry u Výškovic a pokračovala dále na Zábřeh, Vítkovice a následně na Ostravu. Před polednem začala sovětská armáda bombardovat hranici Staré Bělé a Nové Bělé, kde se ještě nacházeli Němci. Opět došlo k zasažení několika domů.⁵⁴

V úterý 1. května 1945 útočila sovětská armáda (obr. 5) na Starou i Novou Bělou od Polanky nad Odrou, Výškovic, Zábřehu a Hrabůvky. Tento den byla Stará Bělá osvobozena. Bojové akce nepřežilo 9 obyvatel Staré Bělé.⁵⁵

Dne 2. května 1945 zasáhlo Starou Bělou ještě jedno bombardování sovětskými bombardéry.⁵⁶ Podle výpovědí pamětníků tento nálet nepřežili Josef a Jindřich Lyskovi a několik sovětských vojáků.

Dne 3. května 1945 nacházíme první zmínky o Národním výboru. V tento den vyzval národní výbor mladé muže ze Staré Bělé, aby pomohli při pohřbívání padlých vojáků. Dne 5. května 1945 už úřadoval Místní národní výbor s předsedou Františkem Hořínkem.

1.3 Kulturní činnost v obci

Během druhé světové války se nacistická kulturní politika snažila využít všech možných prostředků ke vštěpení svých ideálů, přičemž divadelní a filmovou oblast považovali za bezprostřední vliv na nejširší okruh diváků. Proto byla tato oblast podrobena cenzuře, která se samozřejmě týkala i ostatních uměleckých odvětví.⁵⁷

V obci Stará Bělá se před i během války nacházelo mnoho ochotnických divadelních souborů. K uskutečnění hry však museli mít povolení policejního ředitelství v Moravské Ostravě, které se v průběhu války měnilo.

Povolení k uspořádání divadelního představení „Krakonošova medicina“ ze dne 14. prosince 1939 obsahuje, kromě popisu organizačních věcí, jen dvě podmínky k uskutečnění představení. Jedná se o zákaz zpěvu národních hymen a přesné dodržení schváleného textu.⁵⁸

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*, Praha: Paseka, 2006, s. 489.

⁵⁸ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 5, inv. č. 80 Povolování kulturních, osvětových a jiných akcí, *Povolení programu „Krkonošova medicina“*.

Představení „Blásinec v blázinci“, pořádané dne 24. března 1940, již muselo splňovat přísnější podmínky. Na dobře viditelných místech byly podle pokynů umístěny vývěsky s prosbou pořadatelů o zdržení se jakýchkoli nepřislušných projevů. Pořadatelé také dohlíželi, aby se představení neproměnilo v politickou akci a pro intervenující orgány byla rezervována dvě krajní sedadla ve třetí řadě.⁵⁹

Dne 19. července 1940 vydalo Policejní ředitelství v Moravské Ostravě povolení k uskutečnění divadelního představení „Jindra.“ Cenzoři z tohoto představení vyloučili několik slov až celé pasáže textu, například: „*pro tvoje uvědomělé češství.*“⁶⁰ Toto povolení jako první obsahovalo ručně psanou formuli o zákazu přítomnosti Židů na představení, o kterém informovaly cedule v německém i českém jazyce, umístěné u každého vchodu do budovy.⁶¹

V roce 1941 poklesla kulturní činnost v obci Stará Bělá. Tento pokles zapříčinilo rozpuštění České obce Sokolské a jednoty Orel, které v obci pořádaly velké množství divadelních her. Dovolené byly ovšem koncerty pořádané Národním souručenstvím v Lidovém domě.⁶²

Dne 24. ledna 1942 odehrála organizace DTJ⁶³ divadelní představení pro děti „Pohádka o matce Zemi“ a dne 5. dubna 1942 pořádala tělocvičnou akademii. Tyto dvě akce ukončily do konce války kulturní život v obci Stará Bělá, protože po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha nebyly veřejné akce povolovány.⁶⁴

⁵⁹ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 5, inv. č. 80 Povolování kulturních, osvětových a jiných akcí, *Povolení programu „Blásinec v blázinci“*.

⁶⁰ Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 5, inv. č. 80 Povolování kulturních, osvětových a jiných akcí, *Povolení programu „Jindra“*.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. *výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora*.

⁶³ Dělnická tělovýchovná jednota.

⁶⁴ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. *výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora*.

2 Odbojová činnost občanů Staré Bělé

2.1 Diverzní skupina Karla Břenka

Zakládajícími aktéry této skupiny byli Ferdinand Madry z Moravské Ostravy a Alois Břenek z Kunčic nad Ostravicí, kteří spolu pracovali ve staré ocelárně ve Vítkovických železárnách. Zpočátku se zabývali hlavně šířením protiněmeckých letáků, později se rozhodli pro odbojovou činnost. K této činnosti ovšem potřebovali zbraně. Proto docházelo k sérii ozbrojených přepadení. V dubnu 1943 vykradli obchod se zbraněmi Bernharda Fuchswanse ve Vítkovicích. Bylo ukradeno osmnáct pušek (lovecké kulovnice a brokovnice), osm pistolí a na deset tisíc nábojů.⁶⁵

Jednou z akcí bylo vypálení ostravského německého úřadu práce v noci ze 17. na 18. května, který sídlil v Nádražní ulici č. p. 119. Důvodem této akce bylo zničení kartotéky a evidenční knihy, kde se nacházely jména osob totálně nasazených na práci v nacistickém Německu a také těch, kteří měli být na tuto práci odvedeni v nejbližších dnech. Do této akce byl zapojen Bronislav Madry, bratr Ferdinanda Madryho, a Karel Břenek, synovec Aloise Břenka.⁶⁶

Hlavním podezřelým při vyšetřování se stal noční hlídač Leopold Schilbach, který měl toho dne směnu. Skupina A. Břenka ho svázala a dala mu roubík do pusy. Po uhašení požáru byl okamžitě odveden k výslechu. Úřadovna gestapa v Ostravě sídlila od 14. března 1939 na adrese Senný trh 1. L. Schilbach měl několik záznamů v trestním rejstříku za krádeže a drobné podvody, proto jeho výslech trval několik týdnů. Výslechu byla podrobena i jeho manželka a v jejich domácnosti došlo k domovní prohlídce. L. Schilbach během výslechu uvedl několik jmen. Žádný z těchto jmenovaných však neměl s akcí nic společného a nakonec byli propuštěni. L. Schilbach byl 5. dubna 1944 poslán do koncentračního tábora Buchenwald.⁶⁷

K další diverzní akci došlo v noci z 30. června na 1. července 1943. Skupina A. Břenka založila požár v šamotárně ve Vítkovických železárnách.⁶⁸

⁶⁵ SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014, s. 56-59.

⁶⁶ SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014, s. 60-60.

⁶⁷ SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014, s. 62-65.

⁶⁸ SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014, s. 67.

K první výsledkům vyšetřování se dostalo gestapo při zátahu na komunistickou buňku. Při něm byl zatčen Bohumil Mikmek, soused Karla Břenka. Břenek mu prozradil, že on i jeho strýc jsou zapojeni do vítkovického požáru. Tuto skutečnost Mikmek při výslechu prozradil. Alois Břenek byl zatčen 20. července 1943. Při zatýkání se pokusil o útěk. Byl však střelen do nohy a odveden na gestapo. Vyndání kulky z nohy gestapo nepovolilo. Při výslechu vyzradil dalšího aktéra Ferdinanda Madryho. Ten byl zatčen 23. července 1943. I jeho zatčení se neobešlo bez komplikací. Příslušníky gestapa, kteří jej zatýkali, postřelil, ale následně mu selhala pistole a byl sám zasažen do předloktí pravé ruky. Všichni tři postřelení byli odvezeni do městské nemocnice. Po několika dnech výslechu F. Madry prozradil gestapu jméno svého bratra Bronislava Madryho. Karel Břenek byl v tuto dobu na dovolené v Beskydech, proto zatčení utekl. Ferdinand a Bronislav Madry spolu s Aloisem Břenkem byli popraveni 25. ledna 1944 v Terezíně.⁶⁹

Dne 7. července 1944 v 11 hodin večer domluvil konfident Horymír Reclík schůzku s Karlem Břenkem, Bohumilem Mikmekem a Josefem Šugárkem na hřbitově ve Vratimově pod příslibem, že je převede přes hranice do Slovenského štátu a obstará jim falešné doklady. Celé okolí hřbitova obsadili příslušníci gestapa. Došlo k přestřelce mezi trojicí pronásledovaných a příslušníky gestapa. Této trojici se nakonec podařilo uprchnout. Důsledkem této operace bylo vypálení domu rodiny Vychodilových ve Vratimově, kde se K. Břenek předtím skrýval. Při této operaci byl zastřelen Dominik Vychodil. Jeho manželka Marie byla odvezena do Rawensbrücku, syn Oldřich měl být zatčen ve Vítkovických železárnách, kde pracoval, ale gestapo ho zde nenalezlo.⁷⁰

Mezi další pomocníky gestapa patřili František Wilkovský a Josef Kohutek. F. Wilkovský se od své známé Aleny Slamjakové dozvěděl, že má obavu o svého strýce Arnošta Myslikovjana, jemuž hrozí zatčení kvůli přestřelce ve Vratimově. Josef Kohoutek nabídl rodině A. Slamjakové úkryt před gestapem. Rozjeli se tedy do domu rodiny Myslikovjana. Zastihli zde však jen manželku A. Myslikovjana, u které byla na návštěvě Ludmila Prokopová. Ta přemluvila paní Myslikovjanovou, aby nabídku odmítla. Tím se dostala do podezření, že ví o Karlu Břenkovi. J. Kohutek a F. Wilkovský chtěli zjistit, kde L. Prokopová bydlí. Proto jí nabídli odvoz domů. Souhlasila, protože byla na kole a už se

⁶⁹ SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014s. 68-81.

⁷⁰ SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014, s. 88-94.

stmávalo. Před obcí Stará Bělá, kde L. Prokopová bydlela, konfidenti zastavili. Toho L. Prokopová využila, nasedla na své kolo a odjela domů.⁷¹

11. července 1944 vyhlásilo gestapo pohotovost. Místo bydliště L. Prokopové zjistilo gestapo na policejní stanici ve Staré Bělé. L. Prokopová se vlastním jménem jmenovala Mutinová. Gestapo s německou policií obklíčilo tři domy rodiny Mutinových. V prvním domě nenalezli nikoho a ve druhém našli jen ženu s dítětem. Ve třetím domě se ozvala střelba. Na půdě tohoto domu spáchalo sebevraždu pět osob: Karel Břenek, Oldřich Vychodil, Bohumil Mikmek, Vladimír Vašut a Ludmila Mutinová – Prokopová. Obyvatelé těchto domů, kromě babičky a dětí, byli odvedeni na služebnu gestapa. Jan Mutina byl kvůli vysokému věku po týdnu propuštěn. Sestra L. Mutinové Božena Vašutová byla ve vysokém stádiu těhotenství. Dítě, Marie Vašutová, se narodilo v září 1944. Bylo vráceno do rodiny a matka byla poslána do věznice v Drážďanech. Bohuslava Mutinová byla poslána do koncentračního tábora v Rawensbrücku. I ona byla těhotná. Dítě porodila v koncentračním táboře. Nikdy nezjistila, co se s ním stalo. Z osmi členů rodiny odvedených gestapem válku přežili dva. Bohuslava Mutinová a Josef Mutina.⁷²

„Babička mi říkala, že viděla, co dělají dozorcí s narozenými dětmi. Chytili dítě za nožičky a praštili s ním o zeď. Doufala, že její dítě toto nepotkalo a že ho poslali na převýchovu do Německa. Také vzpomínala na mrtvá vyzáblá těla, která nakládala s dalšími vězni na vůz a odváželi je do spaloven,“ vypověděla snacha Bohuslavy Mutinové Jindřiška Mutinová. „Jinak o tom babička nechtěla mluvit. Občas k nám chodila na návštěvu spoluvězenkyně babičky, ale u jejich rozhovorů jsme nebyli. Spolu vzpomínaly na ty hrozné zážitky.“

Pan Václav Krejčíček vypověděl k této události, že v celé obci nastala obrovská panika. Všichni čekali, co se bude dít dál a jestli se Němci spokojí pouze s rodinou Mutinových. „Měli jsme obrovské štěstí, že Bělá zůstala celá, a že ji Němci nevypálili.“

Paní Eliška Krejčíčková zase říká: „Na tuto skupinu byla napojena i moje teta Zdeňka Matýsková. Rodina ji rychle schovávala, aby na ni Němci nepřišli. Skupina Karla Břenka se schovávala u Mutinů na půdě a když zjistili, že si pro ně jde gestapo, zastřelili se. Božena byla na porod propuštěna domů a po šestinedělí ji znovu odvedli. Marušku si adoptovali sousedi, Rozehnalovi. Po válce se Božena vrátila, ale Marušku nechala u Rozehnalů. Často ji navštěvovala.“

⁷¹ SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014, s. 95-96.

⁷² SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*: Montanex, 2014, s. 97-104.

Paní Ludmila Šindelová uvedla, že skupina v jednu chvíli přespávala v hrobce na hřbitově ve Staré Bělé.

Pan Zdeněk Prausek si pamatuje zatčení rodiny Ludmily Mutinové – Prokopové. „Byl jsem ve škole, když se z ulice ozval hluk. Když jsme se podívali se spolužáky z okna, uviděli jsme německé vojáky a příslušníky gestapa. Všichni jsme se báli. Vojáci pak utvořili rojnici a postupovali k ulici Kališní, kde obklíčili domy rodiny Mutinových.“

2.2 Obrana Národa

Dne 19. března 1940 prohledalo gestapo místní sokolovnu, ve které měla být ukryta vysílačka.⁷³ Danou vysílačku měla v sokolovně ukrýt organizace Obrana Národa. Podle protokolu výslechu pana Jaroslava Matěje ze dne 22. února 1948 měla organizace za úkol: „*službu zpravodajskou, spojení se zahraničím, organisování tajné rozhlasové služby, obstarávání a nákup zbraní, střeliva, třaskavin, potravin a sanitního materiálu, převádění osob přes hranice, sabotáže, rozšiřování ilegálních tiskovin.*“⁷⁴ Vysílačka se ovšem v sokolovně nenacházela, neboť byla skupina upozorněna na připravovanou prohlídku. Proto ji ukryli k Jaromíru Holaňovi, který byl ovšem zatčen gestapem a vysílačka byla objevena.⁷⁵

Díky této akci bylo zatčeno několik obyvatel Staré Bělé: Jan Kotlík, Bohumil Chrobák, Gustav Hořínek, Vladimír Klečka, Rostislav Fiala, Oldřich Motyčka a Silvestr Kratochvíl. Všichni zemřeli v koncentračních táborech. Jaroslav Matěj jako jediný uprchl a po zbytek války žil s falešnou identitou.⁷⁶

Rodiče a sestry Jaroslava Matěje byli 17. září 1942 umístěni v pracovním táboře ve Svatobořicích u Kyjova, kde zůstali, kromě Marie Michalíkové, matky paní Marie Hudcové, do konce války.⁷⁷ Vzpomínky paní Marie Hudcové na tuto událost jsou zařazeny v kapitole Výpovědi pamětníků.

⁷³ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora.

⁷⁴ Soukromá sbírka paní Marie Hudcové, *Opis prokolu výslechu Jaroslava Matěje.*

⁷⁵ Soukromá sbírka paní Marie Hudcové, *Opis zprávy štábního strážmistra Hrazdílka o ilegální činnosti ve Staré Bělé v době války.*

⁷⁶ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, 15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora.

⁷⁷ Tamtéž.

2.3 MUDr. Břetislav Lyčka

V roce 1942 se mezi významné rodáky Staré Bělé zapsal i okresní lékař v Karlíně MUDr. Břetislav Lyčka, který se narodil 24. května 1903. Tento lékař byl členem ilegální organizace Obce sokolské v odboji, známou pod názvem Jindra, která se podílela na přípravách atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.⁷⁸

V den atentátu 27. května 1942 ošetřoval Jana Kubiše, jednoho z atentátníků, který byl zasažen střepinami z granátu vhozeného pod auto zastupujícího říšského protektora.⁷⁹

Tento čin ovlivnil i život v obci Stará Bělá, ze které MUDr. Břetislav Lyčka pocházel. Příslušníci gestapa, německé armády a policie na dva týdny obklíčili rodný dům MUDr. Břetislava Lyčky, ve kterém žili jeho rodiče Jan a Františka Lyčkovi.⁸⁰

MUDr. Břetislav Lyčka spolu se svým přítelem řídicím učitelem Františkem Kotrbou unikli z Prahy a skrývali se ve vesnici Ouběnice u Benešova. Jejich stopu však gestapo zachytilo a 21. července 1942 obklíčilo dům, ve kterém se nacházeli. MUDr. Břetislav Lyčka a řídicí učitel Kotrba poznali, že není úniku a dne 24. července 1942 ukončili své životy.⁸¹

Manželku MUDr. Břetislava Lyčky, Zdeňku Lyčkovou, chytlo gestapo při útěku z Prahy a dne 24. října 1942 byla převezena do Mauthausenu, kde zemřela v plynové komoře.⁸²

⁷⁸ PCHALEK, Jan: *Ostravský rodák MUDR. Břetislav Lyčka a Heydrichiáda*. In: BARTOŠ, Josef – DOHNAL, Miloň (ed.): Ostrava – Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města. Ostrava 1983. s150 – 151.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

3 Výpovědi pamětníků

V rámci výzkumu k tématu jsem navštívila šest pamětníků druhé světové války. Jedná se o paní Elišku a pana Václava Krejčíčkovy, paní Věru Čánovou, paní Ludmilu Šindelovou, paní Marii Hudcovou a pana Zdeňka Prauska. Veškeré rozhovory se konaly u korespondentů doma. Každý z těchto pamětníků prožíval válku v jiné části obce. Paní Eliška Krejčíčková s paní Věrou Čánovou u hranice Staré Bělé a Polanky nad Odrou, paní Ludmila Šindelová v ulici Na Močárku, která vedla do Staré Vsi, pan Václav Krejčíček ve středu obce, paní Marie Hudcová na hranici Staré Bělé a Nové Bělé a pan Zdeněk Prausek na hranici Staré Bělé a Výškovíc.

3.1 Eliška a Václav Krejčíčkovi

„V noci ze 14. na 15. března začali přijíždět vojáci. Měli koňské povozy. Jeli celý den. Jeli z Polanky do Frýdku do Čelakových kasáren. Tam byla vzpoura, protože je místní vojáci nechtěli pustit dovnitř.“ Říká Václav Krejčíček. „Nevzpomínám si ale, jestli jsme v ten den šli do školy. Ale armáda šla celou noc a celý den. Dívali jsme se s rodinou z okna. Pamatuji si, že koně měli ustřižené ocasy. Bylo mi osm let.“ Hranice mezi Protektorátem Čechy a Morava a Sudetami byla u restaurace Na Honculi u řeky Odry. Tato řeka zároveň dělí Starou Bělu od Polanky nad Odrou. Paní Eliška Krejčíčková si vzpomíná na finanční stráž. „Mezi příslušníky finanční stráže, která hlídala hranice, patřil pan Válek a pan Kukačka. Pan Válek s rodinou bydleli u nás.“ „Uvažovalo se ovšem, že hranice Sudet budou už v Proskovicích a ne ve Staré Vsi“ Říká pan Krejčíček.

„V roce 1941 jsem chodil do měšťanky do Zábřehu. Tam ale Němci udělali lazaret, tak jsme se přemístili do Hrabůvky do družstva. Němci takhle předělali spoustu českých škol v okolí. Součástí školy byla i kuchyně, která vařila i pro německé důstojníky. Ti do jídelny lezli oknem. Jednou spolužačka Markéta Nováková vylila čaj z okna a z rovna jednomu důstojníkovi na hlavu.“ Vzpomíná na svá školní léta pan Krejčíček.

„U strýka Jana bydlel Josef Tizel, jeden z pohlavárů SA. Za první republiky to byl velký sokol. Byl to funkcionář Sokola, a jak se utvořila 1938 Národní obrana, z každé vesnice byl vyslán jeden člověk, co by to měl na starost. A přihlásil se Tizel. Školení bylo tuším na Bečvě. Ale jak přišli Němci, hned měl hakenkreuz na sobě. S jeho synem Waltrem jsem se kamarádil celou válku. Jako klukům nám bylo jedno, co má za otce. Navíc byl pořád pryč. Mluvili jsme spolu česky. Později se Tizel přestěhoval k rodině Ševčíkové, která bydlela v ulici Na Popí. Ke strýkovi Janovi jsme chodili poslouchat Londýn. Tizel o tom věděl a nic

se nestalo. Co vím, tak nikomu v Bělé neublížil.“ Dodává. „Prababička s pradědou mi vyprávěli, že ten Němec, co s nimi bydlel, byl úplně normální. Celou válku poslouchali vysílání z Londýna a on o tom věděl. Někdy prý poslouchal za dveřmi.“ Vypověděla Hana Ševčíková.

„Ke konci války jsme s otcem chodili na Majerovec, jak se bojuje v pohraničí. Jak postupuje ostravská operace. Tehdy tam chodila spousta lidí. Viděli jsme kroužit ruská letadla, která okolí bombardovala. Jedno z letadel nás zmerčilo a začalo po nás střílet.“ Říká pan Krejčíček

„V Bělé bydlel i ruský emigrant Ing. Jefremenko. Pokud se chtěl za války udržet, musel v Němci souhlasit a spolupracovat s nimi. Před koncem války se dozvěděl, že v Palesku v jedné z vodárenských studní, které měly dva stropy, se schovávají partyzáni. Začal jim tam nosit jídlo a tím pádem se po válce zachránil. Po válce učil na střední škole, kterou jsem navštěvoval, ruštinu.“ Vzpomíná pan Krejčíček

Ke konci války začali Němci s přípravou na obranu proti sovětské armádě. „U Husova Sboru byl protitankový příkop a cesta kolem byla podminovaná. Příkop byl vykopán Běláky v rámci pracovní povinnosti. Pod hřbitovem u kapličky svatého Jana Nepomuckého stála dřevěná zábrana, kterou stavěli italští zajatci“.

Dne 1. května 1945 byla Stará Bělá osvobozena sovětskou armádou. Paní Krejčíčková uvádí, že u hranic došlo k osvobození 18:30. Pan Krejčíček, který bydlel ve střední části obce, uvádí čas osvobození 19:30. Paní Krejčíčková si na osvobození pamatuje velmi dobře. „Byli jsme schovaní v krytu na dvoře. Z venku byla slyšet střelba a někde blízko hlasy hovořící německy. Pak se opět ozvala střelba. Když bylo chvíli ticho, šli jsme zjistit, co se děje. Na ulici stály ruské tanky a kolem nich ruští vojáci. Běželi jsme je přivítat, ale oni na nás ukazovali, že se máme rychle schovat, protože ještě není konec.“

Dne 2. května roku 1945 shodila sovětská letadla dvě bomby na obec Stará Bělá. I o této události hovoří pan Krejčíček. „2. května 1945 před polednem spadla na statek rodiny Lyskových bomba. Zemřeli tam Josef a Jindřich Lyskovi a také ruští vojáci. Já jsem to tenkrát viděl, protože mi bylo patnáct a všechno mě zajímalo. Takže když jsem slyšel, že letí letadlo, vylezl jsem na komín a výbuch jsem viděl. Pak jsem okamžitě běžel do sklepa do krytu. Tehdy spadla bomba i Na Lukách u Blahutů.“ „Ti tam ale zahynuli všichni. Celá chalupa zmizela.“ Dodává paní Krejčíčková. „V neděli před tím Rusové pouštěli z letadel majáčky a osvětlovali si terén. Tehdy vyhořela občanská záložna.“ Paní Krejčíčková také dodává: „Já si události z 2. května pamatuji také, i když mi bylo devět let. U nás na dvoře už parkovali Rusové, a když viděli svá letadla, okamžitě začali střílet na znamení, že tato část je už v jejich

rukou. Fronta postupovala rychleji, než měli v letadle zprávy. Bohužel to ale nezabralo.“ V celé obci je vrytý názor, že bomby měly být shozeny na obec Stará Ves, kde se stále ještě bojovalo.

„Bělští Němci byli soustředěni u Čihánka a nosili N na zádech. Nevzpomínám si, že by docházelo k nějakým výtržnostem či násilí na německých občanech. V Bělé jich ani moc nebylo. S Waltrem jsme se dále scházeli, i když měl omezené vycházky. I v Polance probíhaly odsuny v klidu. Horší to bylo v Jistebníku. Tam bylo Němců daleko více. Z 2000 občanů bylo pouze 200 Čechů.“

V domě paní Elišky Krejčíčkové se Rusové občerstvili. Na oplátku jim zmizely kapesní hodinky. „Vojáci byli zatíženi na hodinky a kola, které rádi brali. Ale když na to přišli jejich velitelé, byli zastřeleni.“ Říká paní Eliška Krejčíčková.

3.2 Věra Čánová

Paní Věra Čánová vzpomíná na období války jako na období krásného dětství. „Já jsem měla krásné dětství. Je mi to trapné takto říct, ale jako dítě jsem nevěděla, že se něco děje. Rodiče se mě od vlivu války snažili uchránit.“

I přes snahu rodičů se válka paní Věře Čánové nevyhnula. „Panenku jsem jako dítě neměla. Proto jsem sbírala plné nábojnice v okolí, bylo jich tady spousta, ze kterých jsem si udělala panenky. Babičce jsem rozstříhala šátky, které jsem použila na čepečky pro nábojnice. Měla jsem takových panenek celou krabici. Věděla jsem, že to není správné, a proto jsem krabici schovávala před rodiči ve stodole. Krabice ze stodoly zmizela až na konci války, takže ji tatínek asi našel.“ Tato část vyprávění mě velmi zarazila, protože jsem si uvědomovala, jak byla hra s náboji nebezpečná. Paní Věra Čánová mé zděšení vypožorovala a dodala: „Viš, dítěti nedojde, že dělá něco nebezpečného. Kdybych s náboji nachytala své dítě nebo vnouče, asi bych dostala infarkt. Ale tenkrát jsem byla šťastná, že mám panenky.“

Paní Věra Čánová byla velmi odvážné dítě. Důkazem toho je její zážitek s pohraniční stráží. „Každou chvíli byly z Polanky slyšet vlaky. Já jsem vlak nikdy neviděla a moc jsem chtěla vědět, jak takový vlak vypadá. Žádnou knihu s obrázkem vlaku jsme doma neměli a tak jednou, když rodiče nebyli doma, jsem se rozhodla, že se na vlak podívám. Musela jsem se ale dostat přes řeku Odru, která byla hranicí Říše. Šla jsem boční cestou až na Honculi, kde byla strážní budka. Nevím, jak se mi to povedlo, ale přemluvila jsem českou stráž před mostem i německou stráž za mostem, že se jen podívám na vlak a půjdu zpátky. Tak jsem bez propustky přešla hranici, podívala jsem se na projíždějící vlak a šla jsem zase přes

hranici domů. Doma jsem to samozřejmě neřekla. Ale pochlubila jsem se kamarádce a ta to řekla rodičům. Tak se tuto událost dozvěděli moji rodiče a dostala jsem pořádný výprask.“⁸³

Konec války vnímala paní Věra Čánová intenzivněji. „Ke konci války Němci ostřelovali Hůrku. Jakmile se v lese něco pohnulo, okamžitě začali bombardovat. Mysleli si totiž, že se tam ukrývají partyzáni nebo Rusové.“ I ve Staré Bělé došlo ke ztrátám na životě vojáků i civilistů. „Rusové bombardovali od Odry. Kolem cesty se v příkopu válely mrtvoly. Ty byly odváženy do lesa, kde jsou asi dodnes zakopány. Jednou jsem se dívala z okna, zrovna když je vezli na vozech, ale maminka mě hned od okna odvedla.“

Samotné osvobození prožila paní Věra Čánová ve sklepě rodného domu. „Rusové přijeli z Výškovic. Tanky jeli vedle sebe a málem se nevešly na cestu. Cestou zbořily dřevěné elektrické sloupy kolem cesty. Na křižovatce u Matěje byla vybudována Němci barikáda, která měla postup fronty zpomalit. Ale na její odstranění stačil jeden výstřel z děla. My jsme byli schováni ve sklepě a napjatě jsme čekali, co se bude dít. Najednou se ozvalo bušení na dveře doprovázené voláním где немцы (Kde jsou Němci). Tatínek šel otevřít. Ve dveřích stáli dva vojáci. Jeden muž a jedna žena. Muž opět zakřičel где немцы. Já jsem se na ně chtěla podívat z blízka, a tak jsem se mamince vyškubla a utíkala jsem za tatínkem. Rodiče málem strachy nedýchali a čekali, co Rusové udělají. Ruska, když mě viděla, mě zvedla do náručí a dala mi pusu.“

Po osvobození už mohla rodina vyjít ze sklepa. I u rodiny Čánových se Sověti na chvíli zastavili. „Pamatuji si, že to byli mladí kluci kolem 18 let. Byli hladoví a vyplašení. Babička posbírala vajíčka a chtěla je usmažit, ale vojáci je jedli syrová. Dodnes si pamatuji, že je naklepli o boty a vypili. Tatínek jim nalil domácí kořalku. První se však musel napít sám. Rusové byli opatrní kvůli otravě.“

S paní Věrou Čánovou jsme také probírali sovětský nálet na osvobozenou Starou Bělou. „Rusové se utábořili na polní cestě, kde je dnešní ulice Útočná. Měli obyčejné kryté vozy s koňmi, jen občas se objevilo auto. Vozy byly rozestavěny podél cesty. Den nebo dva po osvobození se nízko nad obcí objevilo ruské letadlo. Já jsem šla zrovna do studánky pro vodu. Letadlo začalo pálit na vlastní vojáky. Ti stříleli ze světlic, aby dali najevo, že patří k nim. Když se ozvala střelba, jeden soused mě hodil do příkopu a přilehl mě, aby mě chránil. Oba jsme to přežili, ale já, malá a hloupá, jsem plakala, že mám špinavé šaty. Vůbec mě nenapadlo, že už jsem nemusela být. Říká se, že podle tohoto útoku dostala ulice název

⁸³ Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, přechod dítěte přes hranici byl podle předpisů možný pouze v doprovodu dospělé osoby, která byla držitelem propustky obsahující jméno dítěte.

Útočná. Také se říká, že to letadlo mělo letět na Starou Ves, kde ještě byli Němci a spletli se. Neměli tak dokonalé vybavení, jako Němci. Pak už šla fronta dál.“

Vojáci měli velmi rádi hodinky a kola. „Byli to kluci ze zaostalejších zemí a hodinky brali jako zázrak. Když je někdo měl, zavolali na něj „davaj časy“. U kola volali „davaj mašinku.“ Většinou jim je lidé rádi dali, ale je pravda, že je i kradli. Také se před nimi zavírali mladé holky. Ale o žádném případě znásilnění nevím.“ Dodává paní Věra Čánová.

3.3 Ludmila Šindelová

Paní Ludmila Šindelová jako první vzpomínku na válku uvádí výlet vlakem s maminkou na borůvky z Paskova do Hodoňovic. „Ve stanici Lískovec jsem z okna vlaku uviděla 5 oběšenců. Bylo to v červnu 1942. Později jsem se dozvěděla, že to bylo pro výstrahu ve stejný čas jako Lidice.“ Následně paní Ludmila Šindelová uvedla, že se jí tento zážitek vrací ve snu dodnes.

Má první otázka směřovala k počtu Němců před vypuknutí války. „Němců bylo v Bělé dost. Spousta se jich sem přišel na černo či přivdala. Samozřejmě za války museli chudáci všichni narukovat.“ Co se týče občanů židovské víry, není si paní Ludmila Šindelová jistá. „Jedině, že by bydleli u kasáren. Tam nějakí Němci bydleli.“ Paní Ludmila Šindelová také potvrzuje příchod uprchlíků z Polanky nad Odrou.

Během války byly několikrát bombardovány Vítkovice. „29. 8. 1944 v 11 hodin začalo bombardování Vítkovic. Tenkrát byl vidět z Ostravy černý dým. Měli jsme velký strach o tatínka, který pracoval ve staré ocelárně. Domů se naštěstí v šest hodin večer vrátil. Tehdy ve Vítkovicích zemřelo 5 občanů Staré Bělé. Mezi nimi byla i Lidka Bočková, která se sice ukrývala v krytu, ale granát spadl přímo do dveří krytu.“

O výskytu partyzánských skupin rodina paní Ludmily Šindelové věděla. „Strejda je podporoval a pomáhal jim. Hlavně jim nosil jídlo.“

S postupující sovětskou frontou houstla i střelba v obci. „Zatímco jsme se schovávali v krytu, v našem domě se usídlili Němci. Pobyli zde jenom chvíli, protože fronta postupovala. Rusové kolem cesty stříleli rakety, které lítaly od Výškovic. Jeden den jsem šla pro vodu a kolem uší mi prosvištěl granát. Bouchl kousek ode mě a týden jsem neslyšela. Naštěstí to přešlo. Ve sklepě jsme byli týden. Nešla elektřina a venku se střílelo. Když jsme pak vyšli ven, zjistili jsme, že máme vybitá okna.“

V této části obce byli Sověti velmi opatrní. Vedla tudy totiž jedna z cest vedoucí do Staré Vsi. „Fronta šla z Výškovic, ulicí U Sochy, kolem nás a pak na Starou Ves. Šli přes

dvůr hajného Dluhana, kudy vedla polní cesta do Staré Vsi. Vojáci chodili nejprve po dvou či třech a zajišťovali okolí. Pak až projel konvoj. Byli to hodně mladí kluci, kteří neznali kola a hodinky, takže je moc chtěli.“

Ani v této části obce se postup fronty neobešel bez ztrát na životě. „Mrtví se uklízeli tři dny. Byli po nějakou dobu vystaveni v kostele, kde si je vyzvedávali příbuzní a pohřbili. Ti, kteří nebyli identifikováni, pohřbili do společného hrobu.“

I s paní Ludmilou Šindelovou jsme hovořili o náletu sovětských letadel na Starou Bělou po osvobození. „Letadla přiletěla v 9 hodin ráno. Bomba spadla na statek pana Lýska. Byli zde dva mrtví.“

3.4 Zdeněk Prausek

Pan Zdeněk Prausek si jako první vzpomněl na svého kmotra. „Můj křesný byl německý architekt. Za války jezdil s německou armádou a dělal posudky, které domy v připojeném území mají hodnotu a které ne. Byl jen poradce. Nebojoval, nebyl nacista a nikdy nikomu neublížil. Po válce nebyl odsunut.“ Spojení s nacisty ovšem pan Zdeněk Prausek měl. „Můj bratranec Arnošt Lamich byl v Hitlerjugend. Scházeli se v Bělském, kde si hráli na velké vojáky. Moc jsem tomu nerozuměl. Po válce byla celá rodina odsunuta. Za komunistů se jednou přijel do Bělé podívat. Měl velký strach, jak na něho budou lidé reagovat, takže trávil většinu času u nás. Zašli jsme se ovšem podívat do lesa a dům jeho kamaráda. Vše si fotil, ale dával si pozor, aby to nikdo neviděl. Měl opravdu strach.“

S jídlem neměla rodina Prauskova problém. „Hladem jsme netrpěli, protože jsme měli dobytek. Kousek od nás bydlela paní, která sama vychovávala děti. Babička jí tam nosila jídlo.“

Další vzpomínky pana Zdeňka Prauska směřují ke konci války. „Němci neustále stříleli do Bělského lesa. Pokaždé, když se v lese něco mihlo, stříleli. Když začali ustupovat, bylo mi jich až líto. Byli to mladí, unavení a hladoví kluci. Děda přes plot podal jedné skupince Němců bochník chleba, za který byli velmi vděční.“

Dům rodiny Prauskových stojí na hranici Výškovic a Staré Bělé. Proto tudy procházela podstatná část sovětské armády, která ovšem neprošla najednou. „Ruské vojáky jsme vítali s nadšením. Několik dní měli u nás štáb a nám doporučili, abychom se raději schovali do sklepa. To se nám také vyplatilo. Nějaký soused prozradil druhé vlně vojáků, že v našem domě je Němec. Proto začala na náš dům střílet. Rozstříleli nám půlku domu, ve kterém byl ruský štáb. Jeden z velitelů přikázal vojínovi vylézt na střechu a dát znamení,

že v domě už je ruský štáb. Chudák kluk to nepřežil. Zabili ho vlastní lidé. Zakopali ho u lesa a pokračovali dále na Bělou. Později ho převezli.“ Kdo tuto rodinu nahlásil sovětské armádě, není známo. „Tatínek to věděl, ale nikdy nám to neřekl. Několik let po válce se ale kvůli tomu popral v hospodě.“

I zde se ztratili hodinky. „Hodinky a kola vojáci moc chtěli. Za kolo nám ale nabídli koně. Také jsme v kasárnách dostali od Rusů brašny a lyže po Němcích.“ Někteří vojáci zůstali nějaký čas v rekonvalescentru, které se nacházelo v Bělském lese. „Jednou jsme šli s kamarády okolo a co tam se dělo, to bylo neuvěřitelné. Hotové orgie.“

Pan Zdeněk Prausek také potvrzuje bombový útok na osvobozenou Starou Bělou. „Sotva jsme si oddechli, zase přiletěli letouny a vyhodili do vzduchu statek rodiny Lýskových. Došlo tam i ke ztrátám na životě.“

Jelikož měl pan Zdeněk Prausek v rodině příslušníky nacistické ideologie, zajímalo mě, jestli jeho rodina neměla problémy v pozdějším komunistickém režimu. „O ničem nevím. Lamichovi byli odsunuti a naše rodina Němce nepodporovala. Takže bylo vše v pořádku.“

3.5 Marie Hudcová

S paní Marií Hudcovou jsme probírali hlavně věznění její rodiny v internačním táboře ve Svatobořicích. K tomuto věznění došlo díky zapojení strýce paní Marie Hudcové do organizace Obrana Národa. „V sokolovně byla vysílačka, ale pak ji schovali k panu Holaňovi. Jak je všechny zatýkali, tak někdo ho jel upozornit, ale taky už ho vzali. S nimi byli i z Proskovic a Nové Bělé lidi.“

Na zatýkání své matky si paní Marie Hudcová velmi dobře pamatuje. „Vzpomínám si, že jednou v září ráno přijelo pro mamku gestapo. Šla jsem do školy a to auto, ve kterém maminku odváželi, mě předjelo a maminka mi ze zadního okna černého auta ještě zamávala. Tatínek psal dopisy na policejní ředitelství, aby ji pustili, protože jsme měli hospodářství, táta pracoval na směny, já zrovna začala chodit do školy a bráchovi byli 2 roky. Nakonec jí pustili na propustku v květnu, ale každou chvíli u nás byli gestapáci a kontrolovali, jestli je opravdu doma. Pokaždé se bála, aby ji neodvezli zpátky.“

Paní Marie Hudcová oslavila v září 1942 sedmé narozeniny bez své matky. „V první třídě nás učila paní učitelka Kotíková. Její manžel byl taky v tom odboji. Já mám v září narozeniny a ona mi dala balíček bonbonů, že mám narozeniny a nemám maminku.“

Jaroslav Matěj se pod falešnou identitou dále angažoval v odbojové činnosti. Po válce se vrátil zpět do Staré Bělé. „Strýc spolupracoval dále s partyzány a vrátil se až po

válce. Strýc jak se po válce vrátil, tak mě nepoznal. Protože když odjížděl, tak jsem prý byla blondýda a když se vrátil, byla jsem tmavovláška.“

Rodina paní Marie Hudcové by umístěna v táboře ve Svatobořicích u Kyjova. „Ve Svatobořicích byl internační tábor, který se zřídil v září 1942, takže naši tam byli mezi prvními. Teta Slávka Stuchlá měla 14 dní před svatbou, když ji zavřeli. Byli tam různí papaláši a jejich rodiny a ty pak odvezli různě do koncentračních táborů. Naši tam zůstali do konce války. Pustili je těsně před koncem.“

V internačním táboře se vězni využívali k různé pracovní činnosti. „Muži tam pracovali na stavbě, protože se dostavovaly další budovy. Ženy v kuchyni, prádelně, na úklid a takové věci. Teta tam dělala v kanceláři. Mamka spíš uklízela.“

Ke konci války vzrostl počet leteckých náletů. Němci také začali s protitankovými opatřeními. „U plotu jsme měli protitankovou zátarasu ze stromů. Sousedí, což byli teta, strýc, sestřenice u nás měli být ve sklepě, jak padali bomby, ale jak tady byly ty zátarasy, tak měli strach, že to tady právě spadne. Šli k druhé tetě na kopec a tam spadla bomba blízko toho baráku. Tak jsme potom říkali, že my jsme tu byli v pohodě a oni tam málem přišli o život.“

I paní Marie Hudcová se chodila dívat na postupující frontu. „Na dráhy jsme se chodili dívat, jak bombardují Polanku.“ Zeptala jsem se, jestli i paní Marie Hudcová má zážitek z pronásledování letadlem, jako pan Václav Krejčíček. „Nevzpomínám si, jestli si nás nějaké letadlo všimlo.“

Ke konci války, když už byla celá rodina paní Marie Hudcové propuštěna, se u rodiny Hudcových ubytovali příslušníci německé armády. „U nás byli ubytováni Němci, nějací důstojníci. Chtěli uvařit brambory, tak mamka, teta a babička škrábali brambory. Tat'ka stál u okna a pozoroval, co se děje a viděl, jak Němci ustupují a na náměstí už jsou Rusové. Brambory byly naškrábané a Němci najednou pryč.“ Zajímalo mě, jaké měli vojáci s sebou vybavení. „Jestli tady měli auta nebo motorky to nevím. Tanky určitě ne. Taky jsme tady chvíli měli ty Rusy.“

Také paní Marie Hudcové jsem se zeptala, jestli při osvobození nezcižili příslušníci sovětské armády kola nebo hodinky. „Nějaký kluk vzal kolo a jel na něm z kopce rovnou do potoka. Byli hodně na kola, ale nevzali ho s sebou, nechali ho tady.“

4 Porovnání průběhu války v Polance nad Odrou a Staré Bělé

Jelikož byla Stará Bělá hraniční obcí, zajímalo mě, jak moc se lišil život obyvatel Protektorátu Čechy a Morava a obyvatel Sudet, patřící k Velkoněmecké říši. V rámci výzkumu k průběhu války v obci Polanka jsem navštívila bývalého kronikáře a ředitele základní školy v Polance nad Odrou Mgr. Jaroslava Krále, který mně poskytl materiály ze svého soukromého archívu.

4.1 Průběh války v Polance nad Odrou

Na základě Mnichovské dohody, podepsané v noci z 29. na 30. září 1938, měla být Polanka nad Odrou připojena k Německu dne 10. října, ale již 9. října se na domech některých občanů objevují vlajky s hákovým křížem, která se stala oficiální vlajkou Německa.⁸⁴

Dne 10. října 1938 v 9 hodin dopoledne opouští Polanku nad Odrou poslední prapor 2. hrabičářského pluku, který měl za úkol střežení hranic. Hned poté ordneři obsadili křižovatky a obecní i poštovní úřad a ještě téhož dne v 13 hodin vstoupilo do této obce Německé vojsko, které vyvěšuje oznámení o připojení Sudet k Německé říši na věčné časy.⁸⁵

Dne 14. října 1938 byla obnovena školní docházka, přičemž bylo ze školy odstraněno vše, co připomínalo Československou republiku. Dne 25. října 1938 došlo k odstranění nápisů „Národní škola“ z budovy školy. Toto odstranění nebylo vůbec jednoduché, protože se kolem školy seskupili obyvatelé Polanky nad Odrou, kteří volali „My chceme českou školu!“ O rozeznání davu se postaraly německé pluky, povolavé z Nového Jičína, které několikrát vystřelily varovné výstřely. Akce se neobešla bez přítomnosti gestapa, které ihned po rozeznání davu prohledalo školu a zatкло některé učitele. U některých kantorů byla provedena domovní prohlídka, ale nakonec došlo k propuštění těchto učitelů.⁸⁶

Ani v této tíživé situaci obyvatelé Polanky nad Odrou nezapomněli na výročí založení Československé republiky 28. října 1918. Dne 27. října 1938 po setmění položili obyvatelé Polanky nad Odrou věnec, květiny a svíčky před podstavec, na kterém se ještě před několika dny nacházela busta prezidenta Tomáše Garriguea Masaryka, a kterou jeden

⁸⁴ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 119.

⁸⁵ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 119 – 120.

⁸⁶ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 121 – 122.

z občanů této obce po celou dobu války schovával. Celé toto pietní místo musel uklidit osobně starosta obce Josef Neuwirt ještě v noci.⁸⁷

Dne 1. listopadu 1938 byl do místní školy dosazen nový německý ředitel Adolf Doba, který ihned založil německou třídu, do které docházely děti s nejlepším prospěchem i proti vůli rodičů.⁸⁸ Hlavním úkolem škol v pohraničí se nyní stalo poněmčení českého obyvatelstva. To se projevovalo zvýšením počtu výuky německého jazyka, omezením a následně zrušením hodin dějepisu a také vštěpováním nacistické ideologie.⁸⁹ Mezi léty 1939 – 1940 byly na území Sudet rušeny české měšťanské školy, což se samozřejmě týkalo i měšťanské školy v Polance nad Odrou.⁹⁰ Od roku 1940 se žáci nesměli učit řemeslu a v pozdějším věku mohli pracovat jen jako nádeníci.⁹¹

Občané pohraničí mohli vyjádřit svůj názor ohledně připojení k Německé říši ve volbách, které se konaly 4. prosince 1938. Volby se pořádaly i v Polance nad Odrou, kde se 99 % občanů vyslovilo pro připojení k Německu. Podle kronikáře Josefa Kavaly se jednalo o jednoznačný důkaz falšování voleb. Dále byl zvolen nový proněmecký starosta Adolf Martínek.⁹²

První vystěhování politicky nepohodlných lidí do Československa se objevuje v lednu 1939. Týkalo se to především státních zaměstnanců, kteří byli nahrazeni německými obyvateli Sudet. Pokračovala germanizace obce, která se projevovala růstem počtu německých občanů a zavedením Němčiny jako úředního jazyka.⁹³

Dne 10. března 1939 se v Polance nad Odrou začaly shromažďovat německé jednotky, které se připravovaly na obsazení zbytku Československé republiky. Dne 14. března 1939 kolem půl čtvrté hodiny odpoledne překračuje německé vojsko hranici a zajišťuje československou celní hlídku. V noci ze 14. na 15. března 1939 pak tato armáda pokračuje ke Staré Bělé a dále na Ostravu. Toho dne vzniká Protektorát Čechy a Morava.⁹⁴

⁸⁷ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 122 – 123.

⁸⁸ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 125.

⁸⁹ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny země Koruny české XV.a*, Praha 2006, s. 554.

⁹⁰ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 132.

⁹¹ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 138.

⁹² Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 126.

⁹³ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 133 – 134.

⁹⁴ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 127 – 130.

V obci Polanka nad Odrou stále zůstávaly české firemní nápisy a české orientační tabulky. Tato skutečnost byla změněna dne 2. července 1940, kdy byly tyto nápisy a tabulky vyměněny za německé. Dne 28. října 1940 došlo k připojení Polanky nad Odrou ke Klimkovicím, německy Königsberg, jako Königsberg II..⁹⁵

V roce 1941 vzrostl strach Němců z leteckých náletů, proto se dne 18. června uskutečnil v Polance nad Odrou první letecký poplach. Správnost cvičení byla ověřována světlomety. Žádné další výjimečné události v obci nenastaly.⁹⁶

Němci si velmi dobře uvědomovali, že germanizace pohraničí nebude úplná, dokud budou větší pozemky vlastnit občané české národnosti. Dne 3. prosince 1942 muselo několik polaneckých rolníků opustit své statky a odejít jako čeledíni do Velkoněmecké říše. Jejich statky pak zabrali nejprve besarabští a později tyrolští Němci.⁹⁷ Další rolníci byli vyhoštěni dne 8. února 1943.⁹⁸

Dne 5. března 1942 byly zkonfiskovány kostelní zvony. Dne 26. září 1942 se naplnily německé obavy a došlo k prvnímu skutečnému leteckému poplachu.⁹⁹

V roce 1944 vzrostl počet náletů, proto muselo být omezeno vyučování místní školy. Dne 27. července 1944 se ve škole ubytovali němečtí vystěhovalci, utíkající z polského a ruského území před postupující sovětskou armádou.¹⁰⁰

Postup sovětské armády nenechával Němce klidné, a proto vzrostla zákopová a opevňovací činnost. Dne 10. srpna 1944 byli všichni muži z Polanky nad Odrou odvedeni na zákopové a opevňovací práce na východní hranici Velkoněmecké říše. Všichni se ve zdraví vrátili dne 18. září 1944. Další občané Polanky nad Odrou byli odvedeni ve dvou vlnách, a to 16. srpna 1944 a 3. října 1944.¹⁰¹

Od ledna do dubna 1945 prochází Polankou nad Odrou německá armáda, ustupující před sovětskou armádou. S ustupující německou armádou přicházejí i zajatci nepřátelských

⁹⁵ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 138.

⁹⁶ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 140.

⁹⁷ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 143.

⁹⁸ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 147.

⁹⁹ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 145.

¹⁰⁰ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 152-153.

¹⁰¹ Tamtéž.

vojsk. Polankou nad Odrou také projel transport vězňů z koncentračních táborů, přičemž byli u trati nalezeni tři mrtví vězni. Ti byli pochováni ve společném hrobě na místním hřbitově.¹⁰²

S ustupující německou armádou byli do Polanky nad Odrou přiváženi ranění vojáci. Proto dne 1. dubna 1945 vznikla v budově školy vojenská nemocnice, která fungovala až do dne 30. dubna 1945, kdy byla Němci vypálena.¹⁰³

Nejtvrdší boje se Polance nad Odrou vyhnuly, protože německá a sovětská armáda se střetla ve vedlejší obci Janová. I přesto trávili občané Polanky nad Odrou ode dne 26. dubna 1945 do osvobození dne 1. května 1945 ve sklepě či krytu.¹⁰⁴

K osvobození Polanky nad Odrou došlo dne 30. dubna 1945. Druhý den proběhla první schůze Místního národního výboru.¹⁰⁵

4.2 Porovnání Polanky nad Odrou a Staré Bělé

V obou obcích se našli obyvatelé, kteří příchod německého vojska vítali. V Polance nad Odrou se však tyto sympatizanti Hitlerova režimu více projevovali. Ještě před příjezdem vojska obsadili křižovatky a poštovní i obecní úřad. Ve Staré Bělé sympatizanti nosili na oblečení hákové kříže a dožadovali se německé školy, která byla ze začátku zřízena v budově hasičské zbrojnice, později se německé třídy přesunuly do budovy školy. V Polance nad Odrou odstranili Němci ze školy český nápis, nadané děti musely nastoupit do německé třídy a byla zrušena měšťanská škola.

Oslavy výročí vzniku Československé republiky vnímaly obě obce jako velmi důležitý projev národní hrdosti. Poslední oslavy tohoto výročí v obcích lišily jednak rokem konání, Polanka nad Odrou 1938, Stará Bělá 1939, jednak průběhem. Zatímco v Polance nad Odrou pokládali obyvatelé k podstavci, kde dříve stávala busta prezidenta Tomáše Garriguea Masaryka, svíčky a věnce, ve Staré Bělé byl vyvěšen prapor Československé republiky. V Polance nad Odrou došlo na základě těchto oslav k zatýkání učitelů. Ve Staré Bělé nejsou záznamy o trestním postihu obyvatel k vůli vyvěšení praporu.

Busta prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka byla z Polanky nad Odrou odstraněna již v roce 1938. Z obce Stará Bělá mizí socha prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, a také

¹⁰² Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 155 – 159.

¹⁰³ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 161 – 162.

¹⁰⁴ Soukromá sbírka pana Jaroslava Krále, *Válečné období v polance – některé dokumenty..*

¹⁰⁵ Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou* s. 166.

Antonína Švehly, v roce 1940. Busta i sochy mají ve svém osudu jedno společné, a to, že byly po zbytek války ukryté u občanů domovské obce.

Obě obce přišly za války o svou samosprávnost. Polanka nad Odrou byla dne 28. října 1940 připojena ke Klimkovicím jako Königsberg II. Stará Bělá se dne 1. července 1941 připojila k Moravské Ostravě.

Zatímco po obsazení Polanky nad Odrou byla v této obci zastavena veškerá kulturní činnost, ve Staré Bělé byly pořádány divadelní představení až do roku 1942. Tato představení sice podléhala cenzuře a měla přísná pravidla, nicméně byla povolována.

V odbojové činnosti byla určitě produktivnější Stará Bělá. Ovšem Polanka nad Odrou se může chlubit jedním významným rodákem, a tím je Jiří Král. Jiří Král se narodil 15. 3. 1910. V roce 1939 odešel do Polska, kde se stal členem první vojenské odbojové jednotky, založené dne 30. dubna 1939 v Krakově. Následně se tato jednotka přesunula do Francie. Dne 8. června 1940 vykonal hlídkový let, který se mu stal osudným. Dostal se do německého obklíčení. Z letounu sice vyskočil, ale neotevřel se mu padák. Jiří Král je pohřben na vojenském hřbitově v La Targette ve Francii.¹⁰⁶

V roce 1942 dochází v Polance nad Odrou k odsunu statkářů do Německé říše na čeledínskou práci, přičemž jejich statky zabírají Němci. Ve Staré Bělé sice docházelo k odvodům na nucené práce do Německé říše, ovšem jednalo se většinou o ženy a muže okolo dvaceti let, ne o statkáře. Statky stále zůstávají majiteli, který ovšem musí odvádět dávky z produkce.

Letecké útoky prožívaly obě obce stejně. Obyvatelé obou obcí byli zaměstnáni ve Vítkovických železárnách, takže strach rodin o své příslušníky při bombardování železáren byl naprosto stejný. Obyvatelé obou obcí trávili nálety ve sklepě či krytu a netrpělivě čekali na jejich konec.

Osvobozené boje zasáhly více obec Starou Bělou, protože Polance nad Odrou se hlavní fronta vyhnula a postupovala přes sousední obec Janovou. V Polance nad Odrou si válka vyžádala 28 obětí.¹⁰⁷ Ve Staré Bělé jich bylo 38.¹⁰⁸

¹⁰⁶ KRÁL, Jaroslav: *Za tajemstvím osudu válečného stíhače Jiřího Krále*. Podří, 2, 2010, s. 24 – 37.

¹⁰⁷ Soukromá sbírka pana Jaroslava Krále, *Válečné období v polance – některé dokumenty*.

¹⁰⁸ Spolek pro vojenská pietní místa: *Pietní místa Ostravy*. In: <https://www.vets.cz/vpm/28977-pomnik-obetem-2-svetove-valky-a-vojakum-rude-armady/> [cit. 15. 4. 2018].

5 Metodická část

Základ současného školního vyučování tvoří Rámcové vzdělávací programy,¹⁰⁹ který byly v České republice zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, přičemž byl tento zákon novelizován pod č. 82/2015.¹¹⁰

5.1 Rámcové vzdělávací programy

„Rámcové vzdělávací programy tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání.“¹¹¹

RVP stanovují:

- *„konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělávání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů*
- *podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví.“¹¹²*

RVP musí odpovídat nejnovějším poznatků vědních disciplín, jejichž základy a použití jsou vyučovány, dále také nejnovějším metodám pedagogiky a psychologie. Podle těchto poznatků jsou RVP upravovány příslušnými ministerstvy.¹¹³

5.1.1 Školní vzdělávací program

Každá škola si v souladu s příslušným RVP vytváří svůj realizační dokument, tzv. Školní vzdělávací program.¹¹⁴ V ŠVP musí být obsah učiva uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí.¹¹⁵

¹⁰⁹ Dáje jen RVP.

¹¹⁰ Národní ústav pro vzdělávání: *Rámcové vzdělávací programy* In: <http://www.nuv.cz/t/rvp> [cit. 12. 4. 2018].

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Dále jen ŠVP.

¹¹⁵ Tamtéž.

ŠVP vydává ředitel školy nebo školní zařízení a je zpřístupněn ve škole nebo jiném školním zařízení. ŠVP je veřejně přístupný a je povoleno z něj dělat opisy a výpisy.¹¹⁶

5.1.2 Člověk a společnost

V RVP pro základní školy nalezneme didaktiku dějepisu v části C, bod 5 „Vzdělávací oblast,“ kategorie 5.5 „Člověk a společnost“. V této kategorii se nachází spolu s Výchovou k občanství.¹¹⁷ Pro 2. stupeň základní školy přiřazuje RVP této kategorii 11 vyučovacích hodin týdně, přičemž pro výuku dějepisu jednoho ročníku jsou určeny 1 – 2 vyučovací hodiny týdně¹¹⁸

Tato oblast má za úkol vybavit žáka potřebnými znalostmi a dovednostmi pro život v demokratické společnosti. Výuka směřuje k pochopení dějinných, sociálních a kulturně historických aspektů života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a vzájemných souvislostech. Ukazuje žákům jak se společnost během historie vyvíjela a také různé společenské jevy, které ovlivňují každodenní život a mají vliv na společenské klima. Přispívá tak k lepší finanční gramotnosti a učí žáky řešit různé životní situace¹¹⁹

Vzdělávací oblast Člověk a společnost vede žáka k:

- *„rozvíjení zájmu o současnost a minulost vlastního národa i jiných kulturních společenství, utváření a upevňování vědomí příslušnosti k evropské kultuře*
- *odhalování kořenů společenských jevů, dějů a změn, promyšlení jejich souvislostí a vzájemné podmíněnosti v reálném a historickém čase*
- *hledání paralel mezi minulými a současnými událostmi a jejich porovnávání s obdobnými či odlišnými jevy a procesy v evropském a celosvětovém měřítku*
- *utváření pozitivního hodnotového systému opřeného o historickou zkušenost*
- *rozlišování mýtů a skutečností, rozpoznávání projevů a příčin subjektivního výběru a hodnocení faktů i ke snaze o objektivní posouzení společenských jevů současnosti i minulosti*
- *vytváření schopnosti využívat jako zdroj informací různorodé verbální i neverbální texty společenského a společenskovedního charakteru*

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ MŠMT: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: <http://www.msmt.cz/file/43792/>. s. 51. [cit. 2018-04-13].

¹¹⁸ MŠMT: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: <http://www.msmt.cz/file/43792/>. s. 141. [cit. 2018-04-13].

¹¹⁹ Tamtéž.

- *rozvíjení orientace v mnohotvárnosti historických, sociokulturních, etických, politických, právních a ekonomických faktů tvořících rámec každodenního života; k poznávání a posuzování každodenních situací a událostí ve vzájemných vazbách a širších souvislostech včetně souvislosti mezinárodních a globálních*
- *úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům; k rozvíjení respektu ke kulturním či jiným odlišnostem (zvláštnostem) lidí, skupin i různých společenství*
- *uplatňování aktivního přístupu k ochraně zdraví, života, majetku při běžných, rizikových i mimořádných událostech i poznávání otázek obrany státu*
- *získávání orientace v aktuálním dění v ČR, EU, NATO a ve světě, k rozvíjení zájmu o veřejné záležitosti*
- *utváření vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, k rozvíjení realistického sebepoznávání a sebehodnocení, k akceptování vlastní osobnosti i osobnosti druhých lidí*
- *orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního (rodinného) rozpočtu s ohledem na měnící se životní situaci*
- *utváření pozitivních vztahů k opačnému pohlaví v prostředí školy i mimo školu, k rozpoznávání stereotypního nahlížení na postavení muže a ženy v rodině, v zaměstnání i v politickém životě, k vnímání předsudků v nazírání na roli žen ve společnosti*
- *rozpoznávání názorů a postojů ohrožujících lidskou důstojnost nebo odporujících základním principům demokratického soužití; ke zvyšování odolnosti vůči myšlenkové manipulaci*
- *uplatňování vhodných prostředků komunikace k vyjadřování vlastních myšlenek, citů, názorů a postojů, k zaujímání a obhajování vlastních postojů a k přiměřenému obhajování svých práv¹²⁰*

Dějepis je v této kapitole popsán, jako obor přinášející základní poznatky o konání člověka v minulosti. Hlavním cílem dějepisu bylo stanovení předávání historické zkušenosti. Jelikož nejvíce současných společenských jevů ovlivnil vývoj společnosti v 19. a 20. století,

¹²⁰ MŠMT: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: <http://www.msmt.cz/file/43792>. s. 52. [cit. 2018-04-13].

klade se na ně při výuce největší důraz. Žádoucím se stává také konkretizace obecných historických problémů do regionálních a místních dějin.¹²¹

5.2 Didaktika dějepisu

Didaktika dějepisu má ve společnosti několik úloh. Nejedná se pouze o memorování dat, jak je většina společnosti přesvědčená, jde o daleko složitější proces, který má splnit politické, společenské i vzdělávací účely. Žáci by měli získat představu o národní identitě, o světovém i národním kulturním dědictví, měl by rozvíjet pochopení a toleranci rozdílnosti vůči osobám jiného etnika, jiné kultury a jiného náboženství.¹²²

Dějepis také ovlivňuje politický režim v daném státě. Pokud porovnáme studijní osnovy dějepisu ve dvou státech s rozlišným politickým systémem, určitě zpozorujeme rozlišnosti v některých tématech.

5.2.1 Principy didaktiky dějin 20. století

Při výuce dějepisu se řídíme třemi principy, které žákům pomáhají získat základní historickou gramotnost. Mezi tyto principy řadíme: stanovení historické důležitosti a vhodnosti tématu, stanovení rovnováhy mezi konkrétním a obecným a stanovení rovnováhy mezi vertikálním a horizontálním historickým přehledem.

5.2.1.1 Stanovení historické důležitosti a vhodnosti tématu

Události a historické procesy se stávají historicky důležitými, pokud měly významný dopad na většinu Evropy ve 20. století, pokud mohou být považovány za historické mezníky a pokud pomáhaly 20. století utvářet.¹²³

Při stanovení vhodnosti daných témat ve výuce dějepisu, řešíme několik otázek. Máme k danému tématu dostupné vhodné vzdělávací materiály a historické prameny? Kolik času máme k dispozici pro dané téma v evropském kontextu? Stanovení času pro téma evropských dějin se provádí bez ohledu učitele na historickou významnost a reakci žáků.¹²⁴

¹²¹ MŠMT: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: <http://www.msmt.cz/file/43792/>. s. 51. [cit. 2018-04-13].

¹²² STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 19.

¹²³ STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 19-20.

¹²⁴ Tamtéž.

5.2.1.2 Stanovení rovnováhy mezi konkrétním a obecným

Didaktika dějepisu zahrnuje spoustu pojmů a událostí, které se žákům vysvětlují v evropském měřítku. Mezi takováto témata můžeme zařadit sociální, ekonomickou, kulturní či ideologickou historii. Ve výuce dějepisu je proto důležité vysvětlit důsledek těchto témat na konkrétní stát či region, ideálně porovnat dva odlišné státy či regiony.¹²⁵

5.2.1.3 Stanovení rovnováhy mezi vertikální a horizontální perspektivou

Vertikální perspektiva představuje změny a spojitosti v průběhu času. Tato perspektiva rozvíjí znalosti konkrétních témat v rámci období či staletí a jejich pochopení v klíčových vývojových liniích a trendů, jako například urbanizace. Má vést k pochopení příčin historických událostí, ke schopnosti odhadnout vývoj současných regionálních otázek a schopnosti rozpoznat následky různých událostí.¹²⁶

Horizontální perspektiva přináší do povědomí žáka širší evropský kontext. Žák tak může porovnávat sled událostí ve vlastní zemi a v ostatních státech Evropy, ať už se jedná o hospodářskou, sociální či kulturní sféry. Může zkoumat, zda zemi ovlivňovaly stejné události a myšlenkové směry a zda jejich vlast nějak ovlivnila i jiné státy Evropy.¹²⁷

5.2.2 Druhá světová válka v RVP

Téma Druhá světová válka nalezneme v RVP pod kategorií „Moderní doba“ spolu s První světovou válkou, uspořádáním světa po První světové válce, a dále s mezinárodní a hospodářskou situací ve 20. a 30. letech 20. století¹²⁸

Pro tuto kategorii jsou stanoveny následující očekávané výstupy žáka:

- *„na příkladech demonstruje zneužití techniky ve světových válkách a jeho důsledky*
- *rozpozná klady a nedostatky demokratických*
- *charakterizuje jednotlivé totalitní systémy, příčiny jejich nastolení v širších ekonomických a politických souvislostech a důsledky jejich existence pro svět; rozpozná destruktivní sílu totalitarismu a vypjatého nacionalismu*

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 21.

¹²⁸ MŠMT: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: <http://www.msmt.cz/file/43792/>. Praha 2017, s. 56. [cit. 2018-04-13].

- *na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich nepřijatelnost z hlediska lidských*
- *zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí*¹²⁹

5.2.3 Druhá světová válka ve výuce

Téma Druhá světová válka nalezneme v učebních osnovách deváté třídy základní školy. Je to oblast, kterou spousta žáků již okrajově zná, poněvadž je zařazeno do spousty akčních filmů či počítačových her. Proto se stává, že žáci mívají o tomto tématu zkreslené představy. Existuje ovšem spousta dokumentů, encyklopedií a naučných filmů a knih pro děti, které předávají žákům základní představu o průběhu války.

Mezi naučné pořady určitě patří pořad České televize „Dějiny udatného českého národa,“ který vznikl podle stejnojmenné knihy Lucie Seifertové. Autoři tohoto pořadu věnovali Druhé světové války čtyři díly, které trvají 3 minuty. Tento pořad se dá velmi dobře použít na začátku hodiny jako stručný úvod do problematiky.

Pro větší pochopení tématu se využívá mapového materiálu, který žákům pomáhá vytvořit si představu o průběhu bitev, expanzi Německé říše, či ústupu německých vojsk.

5.2.3.1 Pracovní list

Je velmi podstatné, znát nejdůležitější osobnosti této války. Proto jsem vytvořila pracovní list (příloha 1), který má pomoci žákům tyto osobnosti rozlišovat. Pracovní list je složen ze tří úkolů.

Prvním úkolem je osmisměrka, ve které mají žáci najít významné osobnosti Druhé světové války, doplnit jejich křestní jména a národnost. Jako tajenku osmisměrky jsem zvolila zastupujícího říšského protektora Rainharda Heydricha, jehož role ve Druhé světové válce bude předmětem diskuze s žáky při kontrole pracovního listu.

Při plnění druhého úkolu spojují žáci osobnosti války s jejich funkcemi. Po splnění tohoto úkolu získají žáci stručný přehled základních osobností Druhé světové války, přičemž jsou schopni zařadit danou osobnost do určitého státu.

Ve třetím cvičení žáci doplňují jména k fotografiím vybraných osobností. Konkrétní podoba osobnosti vede k snadnějšímu zapamatování jména a jeho roli v dané události.

¹²⁹ Tamtéž.

Pracovní list je určen pro skupinovou práci, a to díky třetímu úkolu, který může být pro jednotlivce složitější. Proto budou žáci rozděleni do skupin maximálně po pěti lidech. Lichý počet žáků ve skupině zajistí, že při hlasování nedojde k nerozhodnosti.

Skupinová práce klade důraz na spolupráci žáků, a tím rozvíjí schopnost žáků diskutovat nad danou problematikou. Žáci se naučí brát v úvahu názor ostatních žáků, neboť každý názor je posouzen skupinou, která se domlouvá na společném postupu a závěru. Metoda žáky učí aplikovat nabyté vědomosti v praxi.¹³⁰

Diskuze je použita i při kontrole pracovního listu, kdy učitel bude zjišťovat výsledky jednotlivých skupin. Skupiny dostanou prostor své výsledky před ostatními obhájit a na závěr učitel správné řešení prozradí.

5.2.3.2 Metoda vícesměrné komunikace

Skupinová práce je metodou vícesměrné komunikace. Tato metoda je charakteristická zapojením více podavatelů a příjemců informací. Učitel má spíše moderátorskou úlohu, při které řídí probíhající diskusi. Žáci zde mají možnost vyjádřit a obhájit svůj názor, čímž je rozvíjena komunikativní dovednost, sociální interakce a základní principy demokracie.¹³¹

Učitel musí diskusi pečlivě sledovat a usměrňovat, aby stále odpovídala tématu. Je nutné rozdělit téma do dílčích částí, přičemž pro každou vyvodí konkrétní závěr a nakonec všechny tyto dílčí závěry zopakuje a zhodnotí.¹³²

Jak již bylo zmíněno, učitel má spíš moderátorskou funkci. Žáky musí vybízet k otázkám i odpovědím. Řízení diskuze probíhá v nenápadné poloze a je učitelem dopředu pečlivě promyšleno, protože žáci mohou při přílišném zasahování získat dojem, že jsou manipulováni.¹³³

5.2.3.3 Beseda s pamětníky

Pro získání konkrétní představy každodenního života obyvatel Protektorátu Čechy a Morava, bude uspořádána beseda s pamětníky Druhé světové války. Žáci se tak mohou zeptat na okolnosti, které se ve vyučování nedozvěděly, a které je zajímají.

¹³⁰ STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 134.

¹³¹ HUDECOVÁ, Dagmar: *Jak modernizovat výuku dějepisu*. Úvaly: Albra, 2007. s. 40.

¹³² HUDECOVÁ, Dagmar: *Jak modernizovat výuku dějepisu*. Úvaly: Albra, 2007. s. 41.

¹³³ Tamtéž.

V kapitole „Výpovědi pamětníků“ zjišťujeme, že vzpomínky korespondentů na válku jsou velice pestré a zajímavé. Dívky základních škol určitě zaujme vyprávění paní Věry Čánové o tom, jak si vyráběla panenky z nábojů a chlapce zase vyprávění pana Václava Krejčíčka a jeho svědectví bombového útoku.

Besedu moderuje učitel, který podporuje a usměrňuje diskuzi a sám má připravené doplňující otázky. Na besedu jsou žáci dopředu upozorněni a jsou vyzváni k přípravě otázek. Předpokladem je, že se beseda bude konat na základní škole ve Staré Bělé, a to kvůli nářečí, které je pro Starou Bělou specifické a také znalosti místních ulic. Beseda se dá uspořádat i na jiné ostravské základní škole, ovšem hrozí, že žáci nebudou pamětníkům rozumět.

Beseda s pamětníky spadá pod metodu vícesměrné komunikace, vysvětlené výše, a také pod metodu orální historie.

5.2.3.4 Metoda orální historie

Metoda orální historie se zaměřuje na rozhovory s lidmi, kteří byli přímými svědky událostí, o které se zajímáme. Mnoho historiků zpochybňuje věrohodnost ústních svědectví, protože dávají větší důraz na důkazy získaných analýzou dokumentů.¹³⁴

Dokumenty mají tu výhodu, že mohou být navzájem propojeny a tudíž mohou být snadno ověřitelné. Ovšem v historii 20. století, zejména Druhé světové války, dochází k dopisování dokumentů po určitém období. Proto je dobré vycházet i z jiných zdrojů.¹³⁵

Orální historie je tedy záznam a analýza ústních svědectví o minulosti a nabývá řadu forem. Zaměřuje se na:

- *„sdílené vědomosti o minulosti, které jsou předávány z generace na generaci (orální historie)*
- *vyprávění událostí z života jednotlivce, které pomáhaly utvářet jeho život a dávají mu význam (ústní paměti)*
- *osobní vzpomínky jednotlivce na konkrétní události, problematiky nebo zkušenosti, které prožil v určitém období své minulosti*
- *ústní očitá svědectví zaznamenaná v průběhu události nebo okamžitě po ní“¹³⁶*

¹³⁴ STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 139.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 140.

Tato metoda je velmi prospěšná i žákům na základní škole. Získávají tak přehled o různorodosti každodenního života, mohou si potvrdit informace získané z učebnic a získají konkrétní příklady ze života, které bývají v učebních osnovách opomíjeny. Metoda rozvíjí komunikační dovednosti, schopnost vcítění se do lidí různých generací a schopnost rozlišovat důležité informace získané rozhovorem.¹³⁷

Je nutné, aby se žáci připravili na skutečnost, že lidská paměť je omezená subjektivitou osobního pozorování. Proto je důležité nad výpověďmi přemýšlet a uvědomit si, že nemusí být autentické. Stává se totiž, že si lidé paměť postupem času upraví tak, aby daná vzpomínka odpovídala předsudku či předpokladu jejího majitele.¹³⁸

S přípravou otázek, obzvláště na základní škole, učitel pomáhá a upozorňuje na některé nežádoucí jevy, jako například agresivní otázky s odpovědí „ano“ nebo „ne.“ Učitel pomáhá žákům se zahájením rozhovoru, pořadím otázek a následného ukončení rozhovoru. Proto je dobré, prodiskutovat s žáky jejich otázky předem.¹³⁹

Při besedě s pamětníky je vhodné, aby žáci, s dovolením korespondenta, použili záznamové zařízení. Pro hladký průběh besedy je nutné upozornit žáky na několik věcí. Hlavní je zde trpělivost. Je potřeba dát korespondentovi dostatek času k odpovědi a udržovat ho u tématu, ale příliš často nezasahovat. Na závěr rozhovoru nesmí žák zapomenout poděkovat za poskytnuté informace.¹⁴⁰

¹³⁷ STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 141.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ STRADLING, Robert: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. s. 146 – 147.

¹⁴⁰ Tamtéž.

Závěr

V této práci jsem se zabývala průběhem druhé světové války v obci Stará Bělá. Při zpracování tématu jsem vycházela z archivních pramenů a výpovědí pamětníků, žijících během války ve Staré Bělé.

Cílem práce bylo také porovnat každodenní život obyvatel ve Staré Bělé a v Polance nad Odrou, z nichž Stará Bělá ležela v Protektorátu Čechy a Morava a Polanka nad Odrou ležela v Německé říši.

Život v Protektorátu Čechy a Morava se odlišoval hned v několika bodech. Po obsazení Polanky nad Odrou byla zakázána veškerá kulturní činnost. Ve Staré Bělé k tomu došlo až v roce 1942 po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. V celé oblasti Sudet došlo ke zrušení Národních škol, které v Protektorátu Čechy a Morava fungovaly.

Během druhé světové války přišly obě obce o svou samosprávu. Polanka nad Odrou byla připojena ke Klimkovicím jako Königsberg II. Stará Bělá přešla v roce 1941 pod správu Moravské Ostravy. Druhá světová válka způsobila v obou obcích ztráty na životech, které činily ve Staré Bělé 38 obětí a v Polance nad Odrou 28 obětí.

Dalším cílem této práce byla aplikace tématu v didaktice dějepisu. Dějepis nalezneme v RVP v oddílu Člověk a společnost společně s Výchovou k občanství. Téma druhá světová válka, kterou v RVP nalezneme v kategorii Moderní doba, se v rámci základního vzdělávání vyučuje v 9. ročníku.

Součástí didaktické části je pracovní list, který žákům poskytuje přehled základních jmen druhé světové války. List je určen pro skupinovou práci, která rozvíjí komunikační dovednosti.

Pro snazší pochopení každodenního života v Protektorátu Čechy a Morava je vhodné uspořádat besedu s pamětníky. Tato beseda je přínosem nejen z historického hlediska, ale také podporuje mezigenerační komunikaci. Učitel se stává moderátorem, který usměřňuje diskuzi.

V této práci se mi podařilo splnit výše uvedené cíle. Při zpracování práce jsem vycházela z literatury uvedené v seznamu literatury a z archivních pramenů, které jsou umístěny v Archivu města Ostravy.

Archivní prameny

1. Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Polanka nad Odrou, inv. č. 36, Místní národní výbor Polanka nad Odrou (1925) 1945-1976, *Kronika obce Polanka nad Odrou*.
2. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce na přípis ze dne 21. října 1938*.
3. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce na přípis ze dne 26. listopadu 1938*.
4. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Nové šetření v důsledku změny hranic*.
5. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Dopis starosty obce Moravské zemědělské radě v Brně ze dne 5. března 1939*.
6. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *organisace provisorní celní a jiné pohraniční služby za demarkační čarou - stavba strážních budek a závor a opatření pro službu revisní*.
7. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Umístění úřadů finanční stráže a umístění zaměstnanců finanční stráže v obcích při nové demarkační čáře*.
8. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce na přípis ze dne 2. prosince 1938*.
9. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Prozatímní úprava pohraničního styku s Německem*.
10. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Vytyčování hranic Protektorátu Čechy a Morava*.
11. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Vytyčování říšských hranic, poučení veřejnosti*.

12. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Opatření pro den 28. říjen 1939.*
13. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Odpověď starosty obce Stará Bělá na tamní přípis ze dne 8. srpna 1940.*
14. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 52, Všeobecná korespondence ve volebních záležitostech, *Rozpuštění komunistické strany Československa, opatření podle §10 zákona číslo 201/1933 Sb. z. a n.*
15. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 52, Všeobecná korespondence ve volebních záležitostech, *Odpověď starosty Staré Bělé na tamní přípis ze dne 30. prosince 1938.*
16. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 52, Všeobecná korespondence ve volebních záležitostech, *Výměr Metoději Kudělkovi, Výměr Václavovi Urbánkovi, Výměr Stanislavovi Karáskovi.*
17. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 5, inv. č. 80 Povolování kulturních, osvětových a jiných akcí, *Povolení programu „Krkonošova medicina“ .*
18. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 5, inv. č. 80 Povolování kulturních, osvětových a jiných akcí, *Povolení programu „Blásinec v blázinci“ .*
19. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 5, inv. č. 80 Povolování kulturních, osvětových a jiných akcí, *Povolení programu „Jindra“ .*
20. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Stěhování uprchlíků do pohraničních okresů a do Prahy a Brna.*
21. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Odpověď starosty na dotaz ze dne 28. února 1939.*
22. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Odpověď starosty k tamnímu přípisu ze dne 30. března 1939.*
23. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 8, inv. č. 104, Sociální péče o uprchlíky z území zabraných Polskem a Německem, jejich ubytování, inventárn, *Odpověď I. náměstka starosty na přípis ze dne 12. února 1940.*
24. Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 40, inv. č. 179, Přílohy ke kronice, *15. výročí osvobození Staré Bělé – Petr Sýkora.*

25. Soukromá sbírka paní Marie Hudcové, *Opis prokolu výsledku Jaroslava Matěje*.
26. Soukromá sbírka paní Marie Hudcové, *Opis zprávy štábního strážmistra Hrazdílka o ilegální činnosti ve Staré Bělé v době války*.
27. Soukromá sbírka pana Jaroslava Krále, *Válečné období v polance – některé dokumenty*.

Literatura

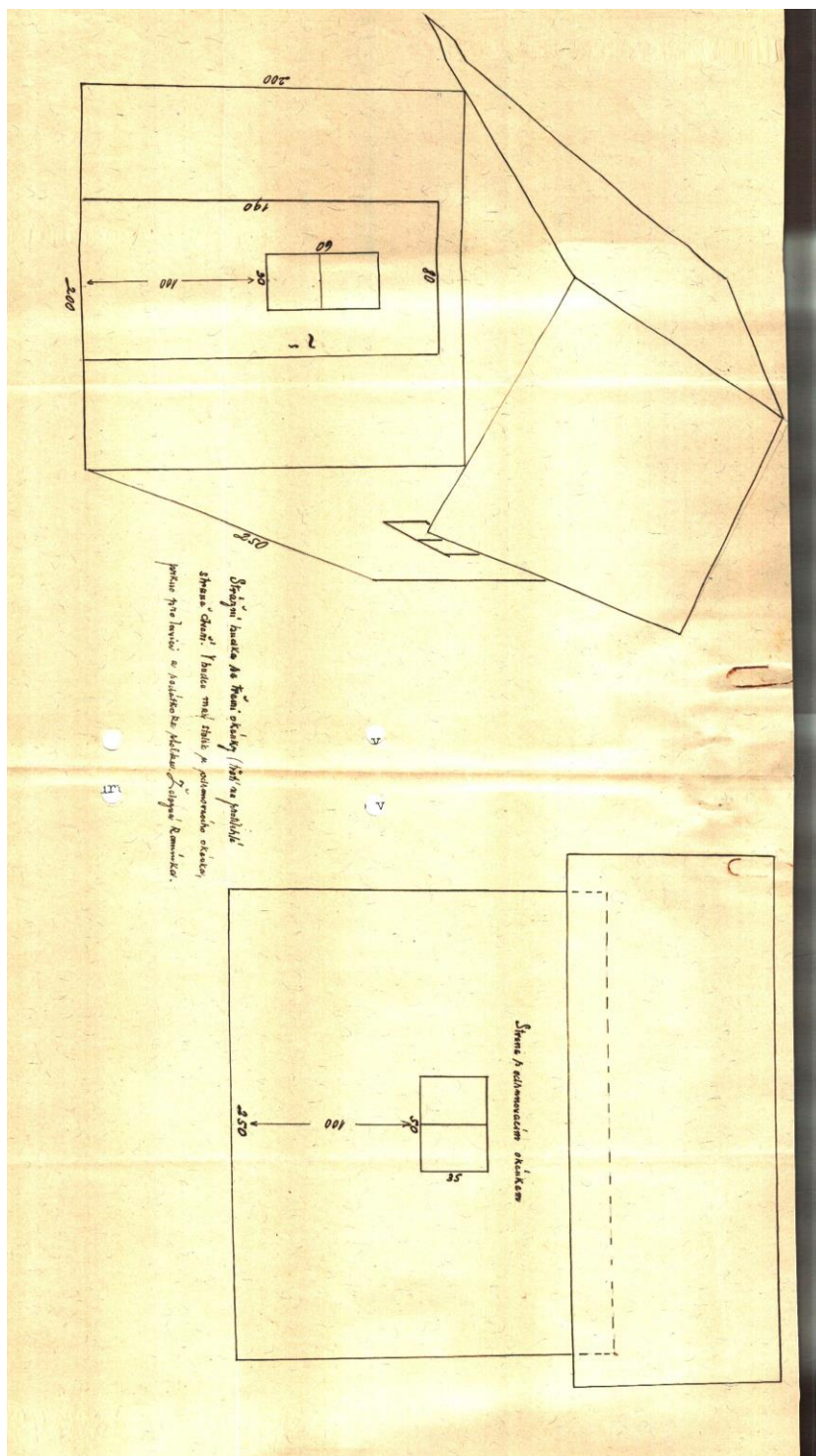
1. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny země koruny České XV. a*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80 – 7185 – 582 – 0.
2. HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu – Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*. Úvaly: Albra, 2007. ISBN 978 – 80 – 7361 – 037 – 1.
3. KRÁL, Jaroslav. *Za tajemstvím osudu válečného stíhače Jiřího Krále*. Poodří, 2, 2010, s. 24 – 37.
4. PCHALEK, Jan. *Ostravský rodák MUDR. Břetislav Lyčka a Heydrichiáda*. In: BARTOŠ, Josef – DOHNAL, Miloň (ed.): *Ostrava – Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města*. Ostrava 1983. s150 – 151.
5. SEĎA, Radomír a kol. *Pět proti gestapu: příběh diverzní skupiny Karla Břenka a odboje zaměstnanců Vítkovických železáren v letech 1943-1944*. Ostrava: Montanex, 2014. ISBN 978 – 80 – 7225 – 406 – 4.
6. STRADLING, Robert. *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha: MŠMT, 2003. ISBN 92 – 871 – 4465 – 6.

Internetové zdroje

1. History: *Franklin D. Roosevelt*. In: <https://www.history.com/topics/us-presidents/franklin-d-roosevelt/pictures/franklin-d-roosevelt/franklin-roosevelt>. [cit. 13. 4. 2018].
2. MŠMT: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: <http://www.msmt.cz/file/43792/>. [cit. 13. 4. 2018].
3. Národní ústav pro vzdělávání: *Rámcové vzdělávací programy*. In: <http://www.nuv.cz/t/rvp> [cit. 13. 4. 2018].

4. Spolek pro vojenská pietní místa: *Pietní místa Ostravy*. In: <https://www.vets.cz/vpm/28977-pomnik-obetem-2-svetove-valky-a-vojakum-rude-armady/> [cit. 15. 4. 2018].
5. Wikipedia: the free encyclopedia: *Adolf Hitler*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Adolf_Hitler. [cit. 13. 4. 2018].
6. Wikipedia: the free encyclopedia: *Benito Mussolini*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Benito_Mussolini. [cit. 13. 4. 2018].
7. Wikipedia: the free encyclopedia: *Edvard Beneš*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Edvard_Bene%C5%A1. [cit. 13. 4. 2018].
8. Wikipedia: the free encyclopedia: *Emil Hácha*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Emil_H%C3%A1cha. [cit. 13. 4. 2018].
9. Wikipedia: the free encyclopedia: *Josif Vissarionovič Stalin*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Josif_Vissarionovi%C4%8D_Stalin. [cit. 13. 4. 2018].
10. Wikipedia: the free encyclopedia: *Heinrich Himmler*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Himmler. [cit. 13. 4. 2018].
11. Wikipedia: the free encyclopedia: *Reinhard Heydrich*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Reinhard_Heydrich. [cit. 13. 4. 2018].
12. Wikipedia: the free encyclopedia: *Winston Churchill*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Winston_Churchill. [cit. 13. 4. 2018].

Obrazové přílohy

Obrázek 1: Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Stará Bělá, kart. 2, inv. č. 49, Mimořádná opatření po mnichovských událostech, *Nákres strážní budky*

Orig. 1/4

Arier-Nachweis.
Doklad arijského původu.

Für amtlichen Gebrauch
Pro úřední potřebu

Obrázek 2: Soukromá sbírka pana Jaroslava Krále, *Doklad arijského původu Oldřicha Krále*

6		7	
Name u. Vorname des Vaters von 3 <i>František Frank,</i>		Name u. Mädchenname der Mutter von 3 <i>Šneška Vavrošová,</i>	
Geburtsort, Tag u. Jahr <i>Janovice 15. XI. 1843.</i>		Geburtsort, Tag u. Jahr <i>Kačlarovice, 5. III. 1848,</i>	
Misto, rok a den narození		Misto, rok a den narození	
Vater <i>Jan Frank,</i>		Vater <i>Jan Vavroš</i>	
Otec		Otec	
Mutter <i>Magdalena Franková,</i>		Mutter <i>Johanna Šindliková,</i>	
Matka		Matka	
Religionsbekenntnis <i>řím. kat.</i>		Religionsbekenntnis <i>řím. kat.</i>	
Náboženství		Náboženství	
Matrik des Pfarramtes in <i>Klimkovice, sv. II. str. 22.</i>		Matrik des Pfarramtes in <i>Klimkovice, sv. II. str. 12.</i>	
Matrika farního úřadu v		Matrika farního úřadu v	
6+7			
Ehechließung zwischen dem Sñatek pana			
erfolgte am konat se dne			
iii v			

2+3		3	
sñatek pana <i>Král,</i>		Name u. Mädchenname der Mutter von 1 <i>Františka (Franciška) Frank,</i>	
a pani, roz. <i>Frank-ová,</i>		Geburtsort, Tag u. Jahr <i>Johannesdorf, 23. V. 1884</i>	
se konal dne - v <i>22. září 1911.</i>		Misto, den a rok narození	
v		Vater <i>Frans Frank,</i>	
v		Otec	
v		Mutter <i>Agnes Vavroš,</i>	
v		Matka	
v		Religionsbekenntnis <i>řím. kat.</i>	
v		Náboženství	
v		Matrik des Pfarramtes in <i>Königsberg, Bd. VI. / 55.</i>	
v		Matrika farního úřadu v	

1	
Jméno a příjmení <i>Král,</i>	
Misto, den a rok narození <i>22. září 1911.</i>	
Otec	
Matka (rozená) <i>Frank-ová,</i>	

Obrázek 4: Soukromá sbírka pana Jaroslava Krále, Doklad arijského původu Oldřicha Krále

Obrázek 5: Tank sovětské armády v květnu 1945 ulice Kališní. Stojící Blahut Jaroslav (světlý kabát), vedle Mikulský Josef a jeho manželka Vlastimila, hoch na tanku - Jenda Nováček

Archiv města Ostravy, fond Místní národní výbor Stará Bělá, kart. 42, inv. č. 183, Přílohy ke kronice, *Album fotografií obce Stará Bělá*.

Textové přílohy

Příloha 1

Pracovní list – Osobnosti druhé světové války

1) Najděte v osmisměrce uvedená jména. Pokuste se doplnit křestní jména a národnost osobností 2. světové války.

G	H	I	M	M	L	E	R	M	_____	Himmler	_____
O	Á	H	N	E	E	Y	O	U	_____	Hitler	_____
E	CH	G	I	N	Š		O	S	_____	Churchill	_____
B	A	Ö	L	G	E		S	S	_____	Goebbels	_____
B	D	R	A	E	N		E	O	_____	Mussolini	_____
E	H	I	T	L	E	R	V	L	_____	Beneš	_____
L	R	N	S	E	B	I	E	I	_____	Mengele	_____
S	CH	G	H	E	S	S	L	N	_____	Roosevelt	_____
L	L	I	CH	R	U	CH	I	I	_____	Göring	_____
									_____	Hácha	_____
									_____	Stalin	_____
									_____	Hess	_____

Tajemka _____

2) Přiřaďte osobnosti k funkcím

- Himmler
- Hitler
- Churchill
- Goebbels
- Mussolini
- Beneš
- Mengele
- Roosevelt
- Göring
- Hácha
- Stalin
- Hess
- prezident USA
- lékař SS
- prezident Protektorátu Čechy a Morava
- vrchní velitel Luftwaffe
- generální tajemník Komunistické strany SSSR a předseda rady ministrů
- ministr propagandy
- prezident Československé republiky
- premiér Velké Británie
- druhý nástupce německého vůdce
- vůdce Německé říše
- premiér a později vůdce Itálie
- velitel SS a gestapa, ministr vnitra

3) Poznáte osobnosti na fotografiích?

